

صفات انسان در قرآن

«انسان شناسی در قرآن»

به قلم:

محمد خبیر مرادی

عنوان کتاب:

صفات انسان در قرآن «انسان‌شناسی در قرآن»

به قلم:

محمد خبیر مرادی

موضوع:

قرآن - علوم قرآنی و تحقیقات و مطالب قرآنی - مباحث
قرآنی

نوبت انتشار:

اول (دیجیتال)

تاریخ انتشار:

دی (جدی) ۱۳۹۴ شمسی، ربیع الأول ۱۴۳۷ هجری

منبع:

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

ایمیل:

book@aqeedeh.com

سایت‌های مجموعه موحدین

www.aqeedeh.com

www.mowahedin.com

www.islamtxt.com

www.videofarsi.com

www.shabnam.cc

www.zekr.tv

www.sadaiislam.com

www.mowahed.com

contact@mowahedin.com

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فهرست مطالب

فهرست مطالب.....	أ
وجه تسمیه و نام‌گذاری صفات انسان در قرآن یا انسان‌شناسی در قرآن.....	۱
مقدمه	۳
بخش اول: صفات عالیه و کامله «انسان با داشتن این صفات کامل می‌گردد».....	۵
۱- صفات متقین [ترسندگان - پرهیزگاران]	۷
اگر می‌خواهید که جزء متقین باشید	۷
تنبیه	۸
پرهیزگاران چه کسانی هستند	۹
حال عمومی متقیان «پرهیزگاران خداترس»	۱۰
شأن کسانی که از خدا می‌ترسند	۱۱
متقیان	۱۱
متقی	۱۲
۲- صفات خاشعین [فروتنان]	۱۲
فروتنان	۱۲

- ۳- صفات صابرين ۱۲
صابران ۱۳
- ۴- صفات کسانی که بر آنها ترس و حزن نیست ۱۳
- ۵- صفات انفاق‌کنندگان ۱۴
انفاق‌کنندگان کسانی هستند که: ۱۶
- ۶- صفات گروه مفلحون «رستگاران» ۱۶
رستگاران کسانی هستند که: ۱۶
- ۷- صفات گروه صالحين ۲۰
صالحين چه کسانی هستند؟ ۲۰
- ۸- صفات گروه محسنين ۲۱
نيکوکاران چه کسانی هستند؟ ۲۱
مفلحون ۲۲
محسنين ۲۳
- ۹- صفات مؤمنين ۲۳
مؤمنان ۲۳
صفات مؤمنون سوره انفال ۲۴
مؤمنان ۲۴
صفات مؤمنون سوره مؤمنون ۲۵
مؤمنان ۲۵
صفات مؤمنون سوره نور ۲۶
مؤمنان ۲۷

- ۲۷..... صفات مؤمنان سوره نمل
- ۲۷..... مؤمنان
- ۲۸..... صفات مؤمنون سوره حجرات
- ۲۸..... مؤمنان صادق
- ۲۸..... ۱۰- صفات خداوندان عقل
- ۲۹..... خردمندان
- ۲۹..... صفات صاحبان عقل
- ۳۰..... خردمندان
- ۳۱..... ۱۱- صفات صاحبان نعمت داده شده
- ۳۲..... ۱۲- صفات مصلحین
- ۳۲..... ۱۳- صفات گروه فائزین
- ۳۳..... صفات گروه فائزون
- ۳۳..... فائز «درستکار»
- ۳۳..... ۱۴- صفات اولیاء الله «دوستان خدا»
- ۳۴..... دوستان خداوند
- ۳۴..... ۱۵- صفات مُخبِتین «فروتنان»
- ۳۵..... فروتنان
- ۳۵..... ۱۶- صفات یسارعون فی الخیرات سوره مؤمنون «شتابندگان در نیکی»
- ۳۶..... ۱۷- صفات عباد الرحمن «بندگان خداوند بخشنده»

- بندگان مخلص خداوند بخشنده ۳۷
- ۱۸- صفات گروه راشدون «راه یابندگان» ۳۹
- راه یابندگان ۳۹
- ۱۹- صفات گروه صدیقون «ایمان‌داران راستین» ۳۹
- صدیقون ۳۹
- ۲۰- صفات کسانی که خداوند ایمان را در دل آنها نوشته است همچون «حزب الله لشکر خدا» و مفلحون «رستگاران» ۴۰
- ۲۱- صفات گروه مصلّین «نمازگزاران» ۴۰
- ۲۲- صفات عباد الله «بندگان خدا» ۴۲
- بندگان مخلص خداوند ۴۲
- ۲۳- صفات اصحاب المیمنه «یاران حظّ بسیار و نیکبخت» ۴۳
- اصحاب دست راست، حظّ بسیار و نیکبختان ۴۳
- ۲۴- صفات بهترین خلق ۴۴
- ۲۵- صفات انسان‌هایی که زیانکار نیستند ۴۴
- انسان‌هایی که زیانکار نیستند ۴۵
- بخش دوم: صفات رذیله و ناقصه «انسان با داشتن این صفات پست خواهد شد» ۴۷
- ۲۶- صفات منافق ۴۹
- منافق ۵۰

۵۱..... صفات منافقان سوره نساء

۲۷- صفات فاسقان..... ۵۲

۵۲..... فاسقان

۵۳..... صفات فاسقان

۵۳..... فاسقان

۵۳..... صفات فاسقون

۵۳..... فاسقان

۵۴..... صفات فاسقون

۵۴..... فاسقان

۵۴..... صفات فاسقون

۵۴..... فاسقان

۵۵..... صفات فاسقین

۵۵..... فاسقان

۲۸- صفات اصحاب آتش..... ۵۵

۵۶..... صفات اصحاب آتش

۵۶..... صفات رفیقان آتش

۵۷..... صفات اصحاب آتش

۵۷..... صفات اصحاب آتش

۵۷..... اصحاب آتش

۲۹- صفات ظالمین «ستمکاران»..... ۵۸

۵۸..... ظالمان «ستمگران»

۵۸..... صفات ظالمون «ستمکاران»

۵۸..... ظالمون «ستمکاران»

- صفات ظالمین «ستمکاران» ۵۹
- صفات ظالمون «ستمکاران» ۵۹
- صفات ظالمین «ستمکاران» ۶۰
- صفات ظالمون «ستمکاران» ۶۰
- تنبيه ۶۱
- صفات گروه ظلمون «ستمکاران» ۶۱
- ۳۰- صفات گروه گمراهان** ۶۲
- گمراهان ۶۲
- ۳۱- صفات گروه کافران** ۶۳
- کافران ۶۳
- صفات کافران ۶۳
- کافران ۶۳
- ۳۲- صفات غافلون** ۶۴
- غافلون ۶۴
- ۳۳- صفات کسانی که لعنت کرده شده‌اند** ۶۵
- لعنت‌شدگان ۶۵
- ۳۴- صفات زیانمندترین مردم** ۶۶
- زیانمندترین مردم ۶۶
- ۳۵- صفات مسرفین «اسراف‌کنندگان - از حد گذرندگان»** ۶۷
- مسرفین ۶۷
- ۳۶- صفات نزدیکان شیطان** ۶۸

۶۸.....	خاسرون.....
۶۸.....	۳۷- صفات «زیانکاران».....
۶۹.....	خاسرون.....
۶۹.....	صفات خاسرون.....
۶۹.....	خاسرون.....
۶۹.....	صفات خاسرون.....
۷۰.....	خاسرون.....
۷۰.....	صفات خاسرون.....
۷۰.....	خاسرون.....
۷۱.....	صفات خاسرون.....
۷۱.....	خاسرون.....
۷۲.....	۳۸- صفات مشرکان.....
	۳۹- صفات خراصون «حدس‌زدگان - کسانی که از روی یقین سخن
۷۲.....	نمی‌گویند به جز حدس و گمان».....
۷۳.....	خراصون.....
۷۳.....	۴۰- صفات مکذبین.....
۷۳.....	مکذبین.....
۷۳.....	صفات مکذبین.....
۷۴.....	مکذبین.....
۷۴.....	۴۱- صفات مختال فخور «متکبر فخرکننده».....
۷۴.....	مختال فخور.....

- ۴۲- صفات اذلین «ذلیل‌ترین مردم» ۷۴
- ذلیل‌ترین مردمان ۷۵
- ۴۳- صفات مطفین ۷۵
- کم‌کنندگان ۷۵
- ۴۴- صفات بدترین خلق ۷۵
- بدترین خلق ۷۶
- ۴۵- صفات نمازگزاران ریاکار (ویل المصلین) ۷۶
- نمازگزاران ریاکار ۷۶
- ۷۹ خلاصه‌ی کلام
- و آخر دعوانا: ۷۹
- ۸۱ فهرست منابع

وجه تسمیه و نام‌گذاری صفات انسان در قرآن یا

انسان‌شناسی در قرآن

با توجه به این که کتاب حاضر برگرفته از صفات متعدد است که قرآن انسان‌ها را با آن مورد خطاب قرار می‌دهد و به زبان صراحت بیان می‌دارد که اینها صفات مثبت هستند پس اگر می‌خواهی که جزء این گروه برگزیدگان قرار گیری لازم است که این صفات را در خود پرورش داده و از حالت بالقوه به بالفعل درآوری تا در زمره صالحین قرار گیری و یا اینکه اینها صفات منفی هستند خود را از آن برحذر داری و مرتکب این اعمال نگردی که پست و خوار می‌شوی. پس تصمیم گرفتم آن را صفات انسان در قرآن بنامم و همچنین آقای یحیی پرتوی مسئول انتشارات پرتو بیان انسان‌شناسی در قرآن را برای آن مناسب دیدند و اینجانب با توجه به صفات ذکر شده در قرآن و پیشنهاد آقای پرتوی آن را صفات انسان در قرآن و یا انسان‌شناسی در قرآن نام‌گذاری نمودم باشد که قبول خداوند متعال و شما ملت مسلمان قرار گیرد.

مقدمه

انسان‌ها همواره سعی دارند که الگویی برای هدایت و راهیابی داشته باشند و بدین طریق راه‌های کمال و سعادت را بیمایند.

بدین جهت بر آن شدم که بهترین الگو، ارزیاب‌کننده‌ی تطبیق‌دهنده را از قرآن کریم که وحی الهی برای هدایت بشر است برگیرم و صفات مثبت و منفی که انسان‌ها می‌توانند آن را کسب و یا طرد کنند تفکیک و استخراج نمایم که چراغی باشد برای راهیابی درست‌تر. لذا با توکل بر خداوند متعال جهت رضای الهی به شناخت صفات و ویژگی‌های انسان، برای انسان به این فعالیت پژوهشی پرداختم باشد که مورد لطف و قبول الهی قرار گرفته و پله‌ای باشد برای انسان‌ها که خود را با آن محاسبه و ارزیابی کنند و پله‌های کمال را جهت رسیدن به قرب الهی یکی بعد از دیگری بیمایند.

آمین

مؤلف: دوشنبه ۲۵ / خرداد / ۱۳۸۳

بخش اول:

صفات عالیہ و کاملہ «انسان با داشتن این

صفات کامل می گردد»

۱- صفات متقین [ترسندگان - پرهیزگاران]

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿۳﴾
وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿۴﴾
أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿۵﴾﴾ [البقرة: ۳-۵].

«آنان که به غیب ایمان می‌آورند، و نماز را برپا می‌دارند، و از آنچه روزی داده‌ایم انفاق می‌کنند؛ و آنان که بدانچه به سوی تو فرودآمده، و به آنچه پیش از تو نازل شده است، ایمان می‌آورند؛ و به آخرت یقین دارند. آنها اینند که از هدایتی از جانب پروردگارشان برخوردارند و آنها همان رستگارانند.»

اگر می‌خواهید که جزء متقین باشید

۱- به غیب و نادیده ایمان داشته باشید «ایمان به خداوند - فرشتگان -

قیامت - بهشت و دوزخ».

۲- نماز را درست و به موقع بخوانید «بدون ریا و سستی».

۳- و از آنچه که خداوند به شما اعطا کرده است خرج کنید، انفاق کنید،

زکات دهید «زکات سلامتی جسم (روزه) زکات مال و فراموش نکردن

مستمندان».

۴- و ایمان داشته باشید به محمد ﷺ و قرآن و پیامبران و کتاب‌های

آسمانی قبل از آن «نوح، ابراهیم، موسی، عیسی علیهم‌السلام و... زبور،

صحف، تورات و انجیل» پس شما از طرف خداوند هدایت شده‌اید و

به حقیقت شما رستگار هستید.

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَءَاتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَأَبْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقرة: 177].

«نیکوکاری آن نیست که روی خود را به سوی مشرق و [یا] مغرب بگردانید، بلکه نیکی آن است که کسی به خدا و روز بازپسین و فرشتگان و کتاب [آسمانی] و پیامبران ایمان آورد، و مال [خود] را با وجود داشتنش، به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه ماندگان و گدایان و در [راه آزاد کردن] بندگان بدهد، و نماز را برپای دارد، و زکات را بدهد، و آنان که چون عهد بندند، به عهد خود وفاداراند؛ و در سختی و زیان، و به هنگام جنگ شکیبایانند؛ آنان کسانی که راست گفته‌اند، و آنان همان پرهیزگاراند».

تنبيه

انسان‌ها می‌گویند که اسباب هدایت و آثار مغفرت در خویش داریم ما به سوی قبله روی می‌آوریم و بر طبق حکم خدا به سوی آنان نماز می‌خوانیم نمازی که بهترین عبادت‌ها است با این همه چگونه سزاوار عذاب باشیم خداوند اندیشه ایشان را چنین تربیت می‌نماید آن خیر عظیم که مایه هدایت و مغفرت می‌باشد این نیست که تنها شما هنگام ادای نماز سوی مشرق و مغرب رو گردانید و به دیگر اعتقادات و اعمالی که لازم است اعتنایی نداشته باشید. پس باید:

۱- ایمان داشته باشید به خداوند و روز قیامت و فرشتگان و کتابها و پیغمبران.

۲- و از مال دنیا با وجود دوست داشتن آن خرج کنید برای: (۱) خویشاوندان. (۲) یتیمان. (۳) محتاجان. (۴) مسافران. (۵) سؤال کنندگان. (۶) و در آزاد کردن اسیران.

۳- و نماز را به درستی بخوانید و زکات را بپردازید.

۴- و وقتی که عهد کردید به عهد خویش وفادار باشید.

۵- و صبور باشید در سختی و رنج و در هنگام جنگ «با دشمنان اسلام».

پس شما در آن صورت نیکوکار راستین هستید و شما پرهیزگارانید.

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكُظُمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (۱۳۵) ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ فَمَا فَكَّرُوا لَهُمْ يَكْفُرُوا بِاللَّهِ وَمَنْ يُكْفِرْ لَهُمْ كَفَرُوا﴾ (۱۳۴-۱۳۵).

«همانان که در فراخی و تنگی انفاق می کنند؛ و خشم خود را فرومی برند؛ و از مردم درمی گذرند؛ و خداوند نیکوکاران را دوست دارد. و آنان که چون کار زشتی کنند، یا بر خود ستم روا دارند، خدا را به یاد می آورند و برای گناهانشان آمرزش می خواهند - و چه کسی جز خدا گناهان را می آمرزد؟ و بر آنچه مرتکب شده اند، با آنکه می دانند [که گناه است]، پافشاری نمی کنند».

پرهیزگاران چه کسانی هستند

۱- در سختی و آسایش خرج می کنند، انفاق می کنند، به جهاد بدنی و مالی مشغولند و از مصرف مال به اندازه توان خود باز نمی ایستند.

- ۲- و در موقع قدرت و توانایی خشم خود را فرومی‌خورند و خطاهای مردم را می‌بخشند و خداوند این چنین نیکوکارانی را دوست دارد.
- ۳- و اگر خواسته و یا ناخواسته عمل زشتی مرتکب شوند و یا بر نفس خود ستمی کنند؛ خداوند را یاد می‌کنند و برای بخشش گناهانشان طلب آمرزش می‌کنند و خداوند بهترین عفوکنندگان است و هیچ کس را جز مقام عظمت او لایق بخشش نیست و آمرزنده فقط حضرت اوست.
- ۴- و بر گناهان خود اصرار نمی‌ورزند و آن را تکرار نخواهند کرد و خود می‌دانند.

﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَٰئِفٌ مِّنَ الشَّيْطٰنِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ﴾ [الأعراف: ۲۰۱].

«در حقیقت، کسانی که [از خدا] پروا دارند، چون وسوسه‌ای از جانب شیطان بدیشان رسد [خدا را] به یاد آورند و به ناگاه بینا شوند».

حال عمومی متقیان «پرهیزگاران خدا ترس»

- ۱- از اغوای شیطان در غفلت نمی‌مانند بلافاصله خداوند را یاد کرده بیدار و هوشیار می‌شوند و به مجرد یاد خداوند پرده غفلت رفع می‌شود و سرانجام نیکی و بدی در نگاه‌شان نمایان می‌شود و از کار ناشایست دست می‌کشند.

﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ ۖ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [الزمر: ۳۳].

«و آن کس که راستی آورد و آن را باور نمود؛ آنانند که خود پرهیزگار اند».

شأن کسانی که از خدا می‌ترسند

۱- سخن راست بگویند و راستی را تصدیق کنند.

﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ءَاخِذِينَ مِمَّا آتَاهُمُ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾ كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾﴾ [الذاریات: ۱۵-۱۹].

«پرهیزگاران در باغ‌ها و چشمه‌سارانند. آنچه را پروردگارشان عطا فرموده می‌گیرند، زیرا که آنها پیش از این نیکوکار بودند. و از شب اندکی را می‌غنودند. و در سحرگاهان [از خدا] طلب آمرزش می‌کردند. و در اموالشان برای سائل و محروم حقی [معین] بود.»

متقیان

۱- نیکوکارند.

۲- قسمتی از شب را به عبادت مشغولند.

۳- و کثرت عبادت‌ها آنها را مغرور نمی‌ساخت بلکه به تناسب بندگی‌شان بر خوف و خشیت آنها می‌افزود و در سحرگاهان برای گناهانشان طلب آمرزش می‌کردند.

۴- بی‌بهره «آنکه محتاج و تنگدست است اما سؤال نمی‌کند» ایشان از مال خود علاوه بر ذکات بخشی را برای سائلین و محتاجان مقرر کرده بودند.

﴿الَّذِينَ يُؤْتِي مَالَهُمْ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾﴾ [اللیل: ۱۷-۱۸].

«و پاک رفتارتر [این مردم] از آن دور داشته خواهد شد: همان که مال خود را می‌دهد [برای آنکه] پاک شود.»

متقی

۱- آنکه به قصد پاک ساختن نفس از اخلاق ذمیمه بخل و امساک و طمع و غیره به صرف مال خود به سؤال‌کنندگان و... می‌پردازد. نه به جهت ریا و خودنمایی و یا کدام امور دنیوی.

۲- صفات خاشعین [فروتنان]

﴿الْخَاشِعِينَ ﴿٤٥﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْقَوُا رَبَّهُمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾﴾
[البقرة: ۴۵-۴۶].

«همان کسانی که می‌دانند با پروردگار خود دیدار خواهند کرد؛ و به سوی او بازخواهند گشت».

فروتنان

۱- می‌ترسند و یقین دارند که به حضور پروردگار خود ملاقی می‌شوند و به سوی او باز می‌گردند.
۲- و در روز قیامت برای حساب و کتاب با او تعالی روبرو می‌شوند.

۳- صفات صابرين

﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾﴾
[البقرة: ۱۵۵-۱۵۷].

«و مژده ده شکیبایان را: [همان] کسانی که چون مصیبتی به آنان برسد، می‌گویند: «ما از آن خدا هستیم، و به سوی او باز می‌گردیم» بر ایشان درودها و رحمتی از پروردگارشان [باد] و راه‌یافتگان [هم] خود ایشانند».

صابران

- ۱- صبورند در برابر مصائب.
- ۲- در آزمایش و امتحان الهی صبر و شکر را فراموش نمی‌کنند.
- ۳- و یقین دارند که به سوی پروردگار خویش رجوع‌کنندگانند.
- ۴- داخل شدن در گروه صابران آسان نیست بلکه بر مصیبت صبر و شکر گردانیدن است پس بشارت بر آنان به درود و مهربانی از جانب پروردگارشان.

۴- صفات کسانی که بر آنها ترس و حزن نیست

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتَّبِعُونَ مِمَّا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَدَىٰ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۲۶۲﴾﴾
[البقرة: ۲۶۲].

«کسانی که اموال خود را در راه خدا انفاق می‌کنند، سپس در پی آنچه انفاق کرده‌اند، منت و آزاری روا نمی‌دارند؛ پاداش آنان برایشان نزد پروردگارشان [محفوظ] است، و بیمی بر آنان نیست و اندوهگین نمی‌شوند».

- ۱- از مال‌هایشان در راه خدا انفاق می‌کنند.
- ۲- و چون برای رضای الهی انفاق می‌کنند منت نمی‌گذارند و آزاری نمی‌رسانند.

۳- پس پروردگارشان به پاس انفاق خالصانه ثواب بزرگی برایشان مهیا کرده است. و آرامش خود را بر دل‌های آنها فرود می‌آورد پس ایشان در روز جزا نه می‌ترسند و نه اندوهگین می‌شوند و سلامتی است بر آنها.

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [الأحقاف: ۱۳].

«محققاً کسانی که گفتند: «پروردگار ما خداست» سپس ایستادگی کردند، بیمی بر آنان نیست و غمگین نخواهند شد».

۱- با دل به وحدانیت خداوند اعتقاد دارند.

۲- در آزمایشات الهی صبور و بردبار هستند و بر ایمان خویش استوار خواهند بود.

۳- پس پروردگارشان سکینه خود را در دل‌هایشان فرود خواهند آورد.

۵- صفات انفاق‌کنندگان

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ [البقرة: ۲۶۷].

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از چیزهای پاکیزه‌ای که به دست آورده‌اید، و از آنچه برای شما از زمین برآورده‌ایم، انفاق کنید، و در پی ناپاک آن نروید که [از آن] انفاق نمایید، در حالی که [اگر به خودتان می‌دادند] جز با چشم‌پوشی و [بی‌میلی] نسبت به آن، نمی‌گرفتید، و بدانید که خداوند، بی‌نیاز است».

- ۱- شرط قبول صدقه به حضور پروردگار آن است که از مال حلال باشد.
- ۲- و بهترین چیزها را از خوبترین اشیاء در راه خدا صرف کنید و از اشیای فرومایه و پست خیرات ندهید و اگر آن را به خود او بدهند دل وی به قبول آن مایل نیست و از شرم و بدون رضا بستاند.
- ۳- بدانید که خداوند بی نیاز است و به چیزی محتاج نیست و هر که به شوق و رغبت بهترین چیزها را خیرات نماید می پسندد.

﴿إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾﴾
[البقرة: ۲۷۱].

- «اگر صدقه‌ها را آشکار کنید، این، کار خوبی است، و اگر آن را پنهان دارید و به مستمندان بدهید، این برای شما بهتر است؛ و بخشی از گناهانتان را می‌زداید، و خداوند به آنچه انجام می‌دهید آگاه است.»
- ۱- اگر آشکار در راه خدا صدقات دهید پسندیده است به شرطی که نیت ریا نداشته باشید.

- ۲- اگر صدقات خود را پنهان دارید آن برای شما بهتر است اولاً از احتمال ریا دور می‌شوید ثانیاً مایه خجالت بینوایان و سائلین می‌گردد.

- ۳- پس خداوند به نیت و اعمال شما آگاه است و با صدقات شما بعضی از گناهان شما را می‌بخشد.

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾﴾ [البقرة: ۲۷۴].

«کسانی که اموال خود را شب و روز، نهان و آشکارا، انفاق می‌کنند، پاداش آنان نزد پروردگارشان برای آنان خواهد بود؛ و نه بیمی بر آنان است و نه اندوهگین می‌شوند».

انفاق‌کنندگان کسانی هستند که:

- ۱- از مال حلال در راه خدا خرج می‌کنند.
- ۲- بهترین اموال خویش را در راه خداوند انفاق می‌کنند.
- ۳- صدقات خود را شب و روز پنهانی و آشکارا جهت رضای الهی می‌بخشند.
- ۴- پس پروردگارشان برایشان ثواب بزرگی در دنیا و آخرت عطا خواهد فرمود.
- ۵- و در دنیا و آخرت برایشان ترسی نیست و ایشان اندوهگین نخواهند شد.

۶- صفات گروه مفلحون «رستگاران»

﴿وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران: ۱۰۴].

«و باید از میان شما، گروهی، [مردم را] به نیکی دعوت کنند و به کار شایسته وادارند. و از زشتی بازدارند، و آنان همان رستگارانند».

رستگاران کسانی هستند که:

- ۱- مردم را به سوی کار نیک و پسندیده دعوت می‌کنند.

۲- دیگران را از کار ناپسند باز می‌دارند و آنان را به عمل صالح دعوت می‌کنند.

۳- ظاهر است که این امر از حضراتی ساخته می‌باشد که با وجود علم به معروف و منکر و آگاهی از قرآن و سنت؛ باهوش و موقع‌شناس باشند.

﴿لَكِنَّ الرِّسُولَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأَوْلِيَّتِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأَوْلِيَّتِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [التوبة: ۸۸].

«ولی پیامبر و کسانی که با او ایمان آورده‌اند با مال و جانشان به جهاد برخاسته‌اند. و اینانند که همه خوبی‌ها برای آنان است، اینان همان رستگارانند.»

۱- ایمان دارند به رسول.

۲- جهاد می‌کنند با مال‌هایشان.

۳- جهاد می‌کنند با نفس‌هایشان.

۴- پس تمام نیکی‌های دنیا و عقبی نصیبشان خواهد شد.

۵- و به راستی ایشان رستگارانند چرا که تمام نیکی‌ها را در برمی‌گیرند.

﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [النور: ۵۱].

«گفتار مؤمنان - وقتی به سوی خدا و پیامبرش خوانده شود تا میانشان داوری کند - تنها این است که می‌گویند: «شنیدیم و اطاعت کردیم» اینانند که رستگارانند.»

۱- در برابر حکم خدا و رسولش خاشع و خاضع و به دور از هر گونه کبر و غرور و تکبر می‌گویند شنیدیم و اطاعت کردیم خواه در ظاهر به نفع یا به ضررشان باشد در برابر حکم اسلام تسلیمند.

﴿فَقَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الروم: ۳۸].

«پس حق خویشاوند و تنگدست و در راه مانده را بده. این [انفاق] برای کسانی که خواهان خشنودی خدایند بهتر است، و اینان همان رستگارانند».

۱- خویشاوندان، مساکین و مسافری را دستگیری نمایند.
۲- و به دستگیری آنها بهتر است برای شما اگر رضای خدا را می‌طلبید و بدانید که در این صورت شما از رستگاران هستید.

۳- و البته خیر و نیکویی دنیا و آخرت نصیب چنین بندگانی خواهد شد.

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [المجادلة: ۲۲].

«قومی را نیابی که به خدا و روز بازپسین ایمان داشته باشند [و] کسانی را که با خدا و رسولش مخالفت کرده‌اند - هر چند پدرانشان یا پسرانشان یا برادرانشان یا عشیره آنان باشند - دوست بدارند. در دل اینهاست که [خدا] ایمان را نوشته و آنها را با روحی از جانب خود تأیید کرده است، و آنان را به بهشت‌هایی که از زیر [درختان] آن جوب‌هایی روان است درمی‌آورد؛ همیشه در آنجا ماندگارند؛ خدا از ایشان خشنود و آنها از او خشنودند؛ اینانند حزب خدا. آری، حزب خداست که رستگارانند».

- ۱- آن کسانی که ایمان واقعی به خداوند و روز رستاخیز دارند با کسی که مخالف خداوند و رسولش باشند دوستی نخواهند کرد اگرچه پدران و یا پسران یا برادران و یا خویشاوندان آنان باشند.
- ۲- آن گروه خداوند ایمان را در دل آن‌ها داشته است.
- ۳- آن گروه خداوند از آنها راضی است و آنها از خداوند راضی هستند.
- ۴- چنین کسانی گروه و لشکر خداوند هستند و به حقیقت ایشان رستگارانند.

﴿وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الحشر: ۹].

«و هر کس از خست نفس خود مصون ماند، ایشانند که رستگارانند».

- ۱- رستگاران در دل‌های خود تنگی و حسد قرار نمی‌دهند.
- ۲- و از مالی که خداوند به آنها اعطا کرده است بخشش و انفاق خواهند کرد.

- ۳- به راستی کسانی که خداوند توفیق دستگیری دیگران را به آنها عطا کرده است کامیاب‌اند - چه بسا کسانی که مال وافر دارند اما خداوند توفیق انفاق کردن را به آنها نمی‌دهد.

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [التغابن: ۱۶].

«پس تا می‌توانید از خدا پروا بدارید و بشنوید و فرمان ببرید، و مالی برای خودتان [در راه خدا] انفاق کنید، و کسانی که از خست نفس خویش مصون مانند آنان رستگارانند».

- ۱- از الله تعالی می‌ترسند.
- ۲- در آزمایش و امتحان تا جایی که بتوانند می‌ترسند و ثابت‌قدم می‌باشند.

- ۳- و در راه الله برای نفع خود خیرات می‌نمایند.
- ۴- و کسی که بخل و حرص و آز را از خود دور کند به راستی رستگار است.
- ۵- کامیاب است کسی که او را الله تعالی از حرص و آز و بخل در نفس محفوظ داشته است.

۷- صفات گروه صالحین

﴿يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسْرِعُونَ فِي الْحَيَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ [آل عمران: ۱۱۴].

«به خدا و روز قیامت ایمان دارند؛ و به کار پسندیده فرمان می‌دهند و از کار ناپسند باز می‌دارند؛ و در کارهای نیک شتاب می‌کنند، و آنان از شایستگانند».

صالحین چه کسانی هستند؟

- ۱- ایمان دارند به خداوند و روز قیامت.
- ۲- چون به کار نیک دعوت شوند به سرعت اجابت می‌کنند و از دیگران سبقت می‌ورزند.
- ۳- می‌خواهند که دیگران را نیز به راه راست آورند لذا دائماً امر به معروف و نهی از منکر و ناپسندیده می‌کنند.

۴- پس در ابتدا خود به آن ایمان دارند بعد به آن عمل می‌کنند و در نهایت دیگران را به آن امر می‌کنند.^۱

۸- صفات گروه محسنین

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَبِيمِ وَالْعَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾^(۱۳۵) وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ ﴿آل عمران: ۱۳۴-۱۳۵﴾.

«همانان که در فراخی و تنگی انفاق می‌کنند؛ و خشم خود را فرومی‌برند؛ و از مردم درمی‌گذرند؛ و خداوند نیکوکاران را دوست دارد. و آنان که چون کار زشتی کنند، یا بر خود ستم روا دارند، خدا را به یاد می‌آورند و برای گناهانشان آمرزش می‌خواهند».

نیکوکاران چه کسانی هستند؟

۱- خداوند را در هنگام شادی فراموش نمی‌کنند و هنگام مصیبت و رنج از مصرف مال باز نمی‌ایستند و در هر حال و هر موقع به اندازه

۱- برای انجام دادن درست هر کاری ابتدا باید شناخت در ذهن ایجاد شود چون شناخت ایجاد شود تبدیل به ایمان قلبی می‌گردد و در نهایت چون ایمان حاصل شد عمل با عقیده درست انجام می‌پذیرد. مثال: آتش می‌سوزاند شناخت و شخصی اعتقاد و ایمان دارد که اگر به آن نزدیک شود خواهد سوخت ایمان و در نهایت هیچ‌گاه به آن نزدیک نخواهد شد عمل. به همین جهت است که خداوند انسان را به مبارزه شناختی (عقلی) دعوت می‌کند افلا تبصرون - افلا تعقلون یا اولوالابصار - یا اولوالالباب.

توان به صرف مال مشغولند و جهاد مالی و بدنی خویش را با اعتقاد کامل انجام می‌دهند.

۲- فروخوردن خشم منتهای کمال است مزید بر اینکه خطای مردم را ببخشند و تنها به عفو اکتفا نورزند.

۳- و اگر عملاً یا سهواً مرتکب عمل زشتی گردند و با این عمل بر خود ظلم کنند خداوند را یاد می‌کنند و برای گناه خویش طلب آمرزش می‌کنند و بر استمرار گناه مبادرت نمی‌ورزند.

﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾
 ﴿أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾﴾ [لقمان: ۴-۵].

«[همان] کسانی که نماز برپا می‌دارند و زکات می‌دهند، و [هم] ایشانند که به آخرت یقین دارند. آنانند که از جانب پروردگارشان از هدایت برخوردارند، و ایشانند که رستگارانند».

مفلحون

- ۱- بر نماز خود پایدارند و بدو ریا و سستی.
- ۲- و از مال خود که رحمتی از جانب پروردگارشان است زکات می‌دهند و حصه‌ای چند به فقرا.
- ۳- و اعتقاد راسخ دارند که برانگیخته خواهد شد و از نعمت‌ها مورد پرسش قرار می‌گیرند لذا خالصانه به عبادت مشغولند.
- ۴- اینان هدایت شده‌اند از جانب پروردگارشان و به راستی ایشان رستگارانند.

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

﴿١٣﴾ [الأحقاف: ۱۳].

«محققاً کسانی که گفتند: «پروردگار ما خداست» سپس ایستادگی کردند، بیمی بر آنان نیست و غمگین نخواهند شد».

محسنین

- ۱- اعتقاد راسخ دارند که پروردگارشان الله است و هیچ تزلزلی به دل راه نمی‌دهند و بر آن ثابت‌قدمند.
- ۲- پروردگارشان به پاس استقامتشان در پاسداری از دین و اعتقادشان در دنیا و آخرت ترس و اندوه را از آنان دور خواهد کرد و تسکین دنیایی و عقلایی را بر ایشان فرود خواهند آورد.

۹- صفات مؤمنین

﴿الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ﴾ [ال عمران: ۱۷۲].
 «کسانی که [در نبرد احد] پس از آنکه زخم برداشته بودند، دعوت خدا و پیامبر [او] را اجابت کردند».

مؤمنان

- ۱- در هر شرایطی چه در حال شادی و چه در حال اندوه حکم خداوند و رسولش را می‌پذیرند و بر آن گردن می‌نهند و تسلیم و خاشع و خاضع آن را قبول می‌کنند.

۲- پس از آینده اندیشناک و از گذشته مغموم نمی‌گردند و با اطمینان و امن در رحمت الهی ﷻ وارد خواهند شد.^۱

صفات مؤمنون سوره انفال

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿۲﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿۳﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ [الأنفال: ۲-۴].

«مؤمنان، همان کسانی‌اند که چون خدا یاد شود دل‌هایشان بترسد، و چون آیات او بر آنان خوانده شود بر ایمانشان بیفزاید، و بر پروردگار خود توکل می‌کنند. همانان که نماز را برپا می‌دارند و از آنچه به ایشان روزی داده‌ایم انفاق می‌کنند آنان هستند که حقا مؤمنند».

مؤمنان

- ۱- چون نام خدا ﷻ در میان آید از هیبت و خوف به لرزه افتند.
- ۲- با شنیدن آیات و احکام الهی ﷻ ایمان و یقین ایشان استوارتر شود.
- ۳- اعتماد و توکل اصلی آنها جز به خداوند ﷻ بر احدی باقی نمی‌ماند.
- ۴- در پیشگاه او سر بندگی فرود آورند و با تمام وجود نماز را بر پا می‌دارند.

۱- بحث تفسیری این واقعه که مربوط به جنگ احد می‌باشد به تفسیر کابلی، جلد اول، صفحه ۴۲۴ مراجعه فرمایید «که در آن مسلمانان با وجود زخمی شدن در جنگ باز هم یکپارچه شده و به تعقیب سپاه مشرکان پرداختند که فکر حمله به مدینه را از خود دور کند و بدانند که مسلمانان در هر حال آماده دفاع هستند».

۵- دارایی و هستی خود را در راه الله ﷻ صرف می‌کنند و اینانند مؤمنان کامل، صادق و راسخ و ایشانند که به مقامات و مراتب بزرگ قرب الهی فائز می‌گردند.

صفات مؤمنون سوره مؤمنون

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۱﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۲﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ۳﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ۴﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۵﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۶﴾ فَمَنْ أَتْبَعَنِي وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ۷﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ۸﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۹﴾ [المؤمنون: ۱-۹].

«به راستی که مؤمنان رستگار شدند، همانان که در نمازشان فروتنند، و آنان که از بیهوده روی‌گردانند، و آنان که زکات می‌پردازند، و کسانی که پاکدامند، مگر در مورد همسرانشان یا کنیزانی که به دست آورده‌اند، که در این صورت بر آنان نکوهشی نیست. پس هر که فراتر از این جوید، آنان از حد درگذرندگانند. و آنان که امانت‌ها و پیمان خود را رعایت می‌کنند، و آنان که بر نمازهایشان مواظبت می‌نمایند».

مؤمنان

۱- نماز را با خشوع^۱ و خضوع ادا می‌کنند و در نتیجه فلاح انتهایی و کامیابی اعلیٰ نصیب آنان است.

۱- اصل خشوع از قلب است و خشوع اعضای بدن تابع آن است وقتی که در نماز قلب خاشع و خائف و ساکن و پست شود خیالات در اطراف مختلف منتشر نمی‌شود. بلکه

۲- و به مشاغل بیهوده وقت را ضایع نمی‌کنند و از بیهوده بودن روی بگردانند.

۳- دادن زکات کار دائمی آنها است چرا که می‌فرماید: ﴿لِلزَّكَاةِ فَاعْلَمُونَ﴾ و نمی‌گویند: «یؤدون الزکوة».

۴- در عین شهوت و میل جنسی خود را حرام نگه می‌دارند.

۵- در معامله با الله و بندگان امانت و قول و عهد را حفظ می‌کنند و خیانت و بدعهدی نمی‌کنند.

۶- نمازها را در وقت خود و با رعایت حقوق و آداب آن به جای می‌آورند.

۷- در اهمیت نماز همان بس که در صفات مؤمنان با نماز آغاز می‌گردد و با نماز خاتمه می‌یابد.

و به راستی رستگاری اخروی و کامیابی بزرگ نصیب چنین بندگان خواهد شد.

صفات مؤمنون سوره نور

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ [النور: ۶۲].

«جز این نیست که مؤمنان کسانی‌اند که به خدا و پیامبرش گرویده‌اند، و هنگامی که او با او بر سر کاری اجتماع کردند، تا از وی کسب اجازه نکنند نمی‌روند. در حقیقت، کسانی که از تو کسب اجازه می‌کنند؛ آنانند که به

به یک مقصود تمرکز می‌یابد. سپس آثار خوف و هیبت و سکون و خضوع در اعضای بدن هم ظاهر می‌شود.

خدا و پیامبرش ایمان دارند. پس چون برای برخی از کارهایشان از تو اجازه خواستند، به هر کس از آنان که خواستی اجازه ده و برایشان آمرزش بخواه که خدا آمرزندهٔ مهربان است».

مؤمنان

- ۱- اشخاصی دارای ایمان کامل آنانند که به دعوت رسول ﷺ حاضر می‌شوند.
- ۲- و وقتی که در یک کار اجتماعی حاضر شوند همچون نماز جمعه، جهاد و جلسه مشورت و ... بدون اجازه نمی‌خیزند و نمی‌روند.
- ۳- همین مردم به معنی صحیح و کامل به خدا ﷻ و رسول او ﷺ گرویده و ایمان دارند.

صفات مؤمنان سوره نمل

﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ [النمل: ۳].

«همانان که نماز برپا می‌دارند و زکات می‌دهند و خود به آخرت یقین دارند».

مؤمنان

- ۱- آنانند که در برپا داشتن نماز استوارند.
- ۲- و با فراخ دستی زکات را پرداخت می‌نماید.
- ۳- پس به راستی ایشان به آخرت یقین دارند که این چنین در نماز و زکات فعالند.

صفات مؤمنون سوره حجرات

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّٰدِقُونَ﴾ [الحجرات: ۱۵].
 «در حقیقت، مؤمنان کسانی‌اند که به خدا و پیامبر او گرویده و [دیگر] شک نیاورده و با مال و جانشان در راه خدا جهاد کرده‌اند؛ اینانند که راست کردارند».

مؤمنان صادق

- ۱- به خداوند و رسولش اعتقاد کامل دارند.
- ۲- و در راه خداوند و رسولش در هر وقت و در هر حالت به فدا کردن مال و جان خود آماده هستند.
- ۳- به راستی این جماعه مؤمنان هستند چرا که در اعتقاد و اعمال خود شک و تردید را جای نداده‌اند.

۱۰- صفات خداوندان عقل

﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَطِيْلًا سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [آل عمران: ۱۹۱].

«همانان که خدا را [در همهٔ احوال] ایستاده و نشسته، و به پهلو آرمیده یاد می‌کنند، و در آفرینش آسمان‌ها و زمین می‌اندیشند [که:]: پروردگارا، اینها را بیهوده نیافریده‌ای؛ منزهی تو! پس ما را از عذاب آتش دوزخ درامان بدار».

خردمندان

۱- در همه حال «ایستاده، نشسته، خوابیده» خداوند را یاد می‌کنند و در هیچ حال از یاد خداوند غافل نمی‌باشند و ذکر الله تعالی همه وقت به دل و زبانشان جاری است.^۱

۲- و در خلقت آسمان‌ها و زمین می‌اندیشند و در این اندیشه ژرف گویند خدایا: این هستی عظیم و بیکران را به عبث نیافریدی، یقیناً سلسله این انتظامات عجیب و شگفت‌انگیز باید به یک نتیجه بزرگ و جلیل منتهی شود.

۳- و در اثر این اندیشه و به یقین رسیدن که صانع واحد آفریننده است به تسبیح و تنزیه حضرت الهی ﷺ می‌پردازند.

این همه نقش عجب بر درود دیوار وجود هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار

صفات صاحبان عقل

﴿أُولُو الْأَلْبَابِ ۝۱۹﴾ الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ ۝۲۰
وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ
الْحِسَابِ ۝۲۱﴾ وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا
رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرءُونَ بِالْحُسْنَةِ السَّيِّئَةِ ﴿﴾ [الرعد: 19-22].

«همانان که به پیمان خدا وفادارند و عهد [او] را نمی‌شکنند. و آنان که آنچه را خدا به پیوستنش فرمان داده می‌پیوندند و از پروردگارشان می‌ترسند و از سختی حساب بیم دارند. و کسانی که برای طلب خشنودی

۱- نماز بزرگترین ذکر است بنا بر آن حضرت محمد ﷺ فرموده اگر کسی ایستاده نمی‌تواند نماز بخواند نشسته بخواند و اگر نشسته نمی‌تواند دراز کشیده بخواند.

پروردگارشان شکیبایی کردند و نماز برپا داشتند و از آنچه روزیشان دادیم، نهان و آشکارا انفاق کردند، و بدی را با نیکی می‌زدایند، ایشان راست فرجام خوش سرای باقی.»

خردمندان

۱- عهدی که در ازل با خداوند بسته‌اند و خود فطرت گواه آن است و عهدهایی که به واسطه انبیاء گرفته شده و عهدهایی که خودشان با خداوند می‌بندند و یا در میان خود استوار می‌کنند نمی‌شکنند.

۲- و می‌پیوندند به آنچه خداوند به وصل آن فرموده است «صله رحم - ارتباط ایمان و عمل - حقوق الله - حقوق مردم - حقوق نفس - اخوة اسلامی و ...».

۳- و می‌ترسند از عظمت و جلال الهی ﷻ و می‌ترسند از روز بررسی مثقال مثقال حساب نفس.

۴- و بر مصائب و رنج‌ها صبر کردند و مغلوب نشدند و صبر را برای حصول خشنودی خداوند انجام دادند.

۵- و نماز را به استواری به جای می‌آورند و از روزی که خداوند به آنها اعطا کرده است در راه خداوند انفاق می‌کنند. ابتدا پنهان و انتهای آشکارا. «پنهان بهتر از آشکارا است».

۶- بدی را به نیکی جواب می‌دهند و در کمال فروتنی می‌بخشایند و اگر به سهو عمل بدی از ایشان سرزند در مقابل آن کار نیک می‌کنند و به تلافی گناه می‌پردازند.

﴿الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ
وَأُولَئِكَ هُمُ أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿۱۸﴾ [الزمر: ۱۸].

«به سخن گوش فرامی‌دهند و بهترین آن را پیروی می‌کنند؛ اینانند که خدایشان راه نموده و اینانند همان خردمندان».

۱- با آنکه سخنان گوناگون می‌شنوند سخن خوب و مفید را پذیرفته و به آن عمل می‌کنند.

۲- همین مردم راه کامیابی یافته‌اند زیرا عقل خود را به کار برده راه توحید خالص را اختیار کرده‌اند.

۱۱- صفات صاحبان نعمت داده شده

﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ﴾ [النساء: ۶۹].

«و کسانی که از خدا و پیامبر اطاعت کنند، در زمره کسانی خواهند بود که خدا ایشان را گرامی داشته [یعنی] با پیامبران و راستان و شهیدان و شایستگانند و آنان چه نیکو همدمانند».

۱- نبی کسی است که وحی الهی بر او فرود آید - صدیق کسی است که احکام الهی را که از جانب خداوند بر پیغمبر نازل می‌شود از دل بر صدق آن گواهی می‌دهد و آن چنان است که حتی بدون دلیل آن را می‌پذیرد - حکمت الهی - شهید کسی است که خویش را فدای حقیقت نماید و صالح کسی است که تمام وجودش را کردار نیک در برمی‌گیرد.

۲- مسلمانانی که حکم خدا و پیغمبر را با دل و جان می‌پذیرند و به آن عمل می‌کنند در صف چنین مؤمنانی قرار خواهند گرفت هر چند که به مقام و مرتبت ایشان نرسند.

۱۲- صفات مصلحین

﴿وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ﴾ [الأعراف: ۱۷۰].

«و کسانی که به کتاب [آسمانی] چنگ درمی‌زنند و نماز برپا داشته‌اند [بدانند که] ما اجر درستکاران را تباه نخواهیم کرد».

- ۱- کسانی که به هدایت اصلی تورات عمل کرده و مطابق هدایت و پیشگویی آن به قرآن ایمان داشته باشند و حق بندگی خداوند ﷻ را از نماز و ... به جای آورده باشند خداوند پاداش چنین نیکوکارانی را ضایع نخواهد کرد و مطابق نیکویی ایشان پاداش خواهد داد.
- ۲- پس نیکوکاران نماز را برپا می‌دارند و پندار و گفتار و کردارشان نیک است و برای برنامه زندگی‌شان به گفته قرآن توجه می‌کنند.

۱۳- صفات گروه فائزین

﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَّهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْبَرُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ [التوبة: ۲۰].

«کسانی که ایمان آورده و هجرت کرده و در راه خدا با مال و جانشان به جهاد پرداخته‌اند نزد خدا مقامی هر چه والاتر دارند و اینان همان رستگارانند».

- ۱- ثواب و درجات نزد الله ﷻ فراوان است و هر که را به قدی که خواهد ارزانی بخشد که عبارتند از: ۱- ایمان ۲- هجرت ۳- جهاد.
- ۲- آنکه ایمان دارد به رحمت الهی نائل شده است.

- ۳- آنکه هجرت کند جهت رضای الهی ترک وطن کند پس به وطنی جاویدان - فردوس - نائل خواهد شد.
- ۴- آنکه جهاد کند. جمیع لذات نفسانی و تعلقات شخصی را ترک می‌نماید و در راه خداوند نثار می‌کند چرا که مجاهد بالاترین پیر ارزش عوامل دنیوی را که جان خویش است در راه الله ﷻ قربانی کرده است.

صفات گروه فائزون

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿۵۲﴾﴾
[النور: ۵۲].

«و کسی که خدا و فرستاده او را فرمان بَرَد، و از خدا بترسد و از او پروا کند؛ آنانند که خود کامیابند».

فائز «درستکار»

- ۱- اطاعت می‌کند او امر الله و رسولش را.
- ۲- و از مقام الله ﷻ بترسد و از خطاهایش توبه کند.
- ۳- و پرهیز کند از گناهان به راستی کامیابی دنیا و آخرت را به دست آورده‌اند.

۱۴- صفات اولیاء الله «دوستان خدا»

﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۶۲﴾ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿۶۳﴾ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ﴿۶۴﴾﴾ [یونس: ۶۲-۶۴].

«آگاه باشید، که بر دوستان خدا نه بیمی است و نه آنان اندوهگین می‌شوند. همانان که ایمان آورده و پرهیزگاری ورزیده‌اند. در زندگی دنیا و در آخرت مژده برای آنان است.»

دوستان خداوند

۱- در دنیا و آخرت نه می‌ترسند و نه اندوهگین می‌شوند - نه غم از دست دادن دنیا دارند و نه از آخرت و روز حساب می‌ترسند - چرا که آنان خالصانه ایمان آورده‌اند و از گناهان دوری کرده‌اند و تقوای الهی را پیشه خود ساخته‌اند و بدینسان بشارت و موافقات دنیوی با آنهاست و در هنگام مرگ فرشتگان بشارت اخروی را نیز به آنان خواهند داد.

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿۳۰﴾﴾ [فصلت: ۳۰].

۱۵- صفات مُخْبِتِينَ «فروتان»

﴿وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿۳۱﴾ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمُ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿۳۵﴾﴾ [الحج: ۳۴-۳۵].

«و فروتتان را بشارت ده. همانان که چون [نام] خدا یاد شود، دل‌هایشان خشیت یابد و [آنان که] بر هر چه بر سرشان آید صبر پیشه‌کنند و بر پادارندگان نمازند، و از آنچه روزیشان داده‌ایم انفاق می‌کنند.»

فروتان

- ۱- حکم خدای یگانه را قبول دارند و به ذکر آن ذات مقدس دلشان آرام می‌یابد و از جلال و جبروت الله تعالی می‌ترسند.
- ۲- مصائب و شداید را به صبر و ثبات تحمل می‌کنند.
- ۳- نماز را برپا می‌دارند و از روزی که خداوند به آنها عطا کرده است در راه الله ﷻ انفاق می‌کنند.

۱۶- صفات یسارعون فی الخیرات سورة مؤمنون

«شتابندگان در نیکی»

﴿إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشِيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٦٠﴾ أُولَٰئِكَ يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦١﴾﴾ [المؤمنون: ۵۷-۶۱].

«در حقیقت، کسانی که از بیم پروردگارشان هراسانند، و کسانی که به نشانه‌های پروردگارشان ایمان می‌آورند، و آنان که به پروردگارشان شرک نمی‌آورند، و کسانی که آنچه را دادند [در راه خدا] می‌دهند، در حالی که دل‌هایشان ترسان است [و می‌دانند] که به سوی پروردگارشان باز خواهند گشت، آنانند که در کارهای نیک شتاب می‌ورزند و آنانند که در انجام آنها سبقت می‌جویند».

- ۱- همه وقت از خوف خدا ﷻ می‌ترسند چرا که معلوم نیست انعامی در دنیا که به آن دست یافته‌اند تداوم داشته باشد و یا اینکه سنت استدراج است و با وجود نیکی کردن خوف و بیم دارد.

- ۲- و به نشانه‌های پروردگار خود زمین و سماوات و سیارات و ستارگان و کهکشان‌ها و آنچه در آنهاست ایمان دارند که صانعی دانا و حکیم و با حکمت و هدف آن را ساخته است.
- ۳- و هر گونه شائبه شرک جلی و خفی را به دل و عمل راه نمی‌دهند.
- ۴- اگرچه در راه خداوند خرج می‌کنند نمی‌دانند مورد قبول واقع می‌شود یا نه؟ عملشان در آخرت به کار می‌آید یا نه و به همین جهت به عمل خود مغرور نمی‌شوند و با وجودی که نیکی می‌کنند در دلشان ترس وجود دارد.
- ۵- کسانی که این صفات را دارند در نیکی‌ها می‌شتابند و از همدیگر در نیکی‌ها سبقت می‌گیرند.
- ۶- پس در حقیقت نیکویی اصلی در اعمال صالحه و اخلاق حمیده و ملکات فاضله است نه در اموال و اولاد.

۱۷- صفات عباد الرحمن «بندگان خداوند بخشنده»

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿۳۳﴾ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَمًا ﴿۳۴﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿۳۵﴾ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿۳۶﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا ﴿۳۷﴾ وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿۳۸﴾ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ﴿۳۹﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿۴۰﴾ وَمَنْ تَابَ

وَعَمِلَ صَالِحًا فَاِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾ [الفرقان: ۶۳-۷۴].

«و بندگان خدای رحمان کسانی‌اند که روی زمین به نرمی گام برمی‌دارند؛ و چون نادانان ایشان را طرف خطاب قرار دهند به ملایمت پاسخ می‌دهند. و آنانند که در حال سجده یا ایستاده، شب را به روز می‌آورند. و کسانی‌اند که می‌گویند: «پروردگارا، عذاب جهنم را از ما باز گردان که عذابش سخت و دائمی است و در حقیقت، آن بد قرارگاه و جایگاهی است» و کسانی‌اند که چون انفاق کنند، نه ولخرجی می‌کنند و نه تنگ می‌گیرند، و میان این دو [روش] حد وسط را برمی‌گزینند. و کسانی‌اند که با خدا معبودی دیگر نمی‌خوانند و کسی را که [خونش را] حرام کرده است جز به حق نمی‌کشند، و زنا نمی‌کنند، و هر کس اینها را انجام دهد سزایش را دریافت خواهد کرد. و کسانی‌اند که گواهی دروغ نمی‌دهند؛ و چون بر لغو بگذرند با بزرگواری می‌گذرند. و کسانی‌اند که چون به آیات پروردگارشان تذکر داده شوند، کر و کور روی آن نمی‌افتند. و کسانی‌اند که می‌گویند: «پروردگارا، به ما از همسران و فرزندانمان آن ده که مایهٔ روشنی چشمان [ما] باشد، و ما را پیشوای پرهیزگاران گردان.»

بندگان مخلص خداوند بخشنده

۱- در گفتار و کردار خود اظهار بندگی می‌نمایند از رفتار و کردار آنها تواضع، متانت، خاکساری و بی‌تکلفی آشکار می‌گردد و مانند

متکبرین بر زمین خرامان راه نمی‌روند و همچنین مانند مریضان قدم بر نمی‌دارند.

۲- سخنان مردم بی‌خرد و بی‌ادب را به بخشایش و حسن بیان جواب می‌دهند اگر کسی از نادانی و بی‌خردی با ایشان گفتگو کند با سخن ملایم کناره می‌جویند و با چنین اشخاصی هم زبان نمی‌شوند.

۳- و قسمتی از شب را از خواب و استراحت جدا می‌شوند و در حضور پروردگار خود به قیام و سجده مشغول می‌شوند و از پروردگار خود دوری از گناه و عذاب را می‌طلبند و با این همه عبادت از عذاب خداوند خوف دارند و از آن به خدا پناه می‌برند.

۴- موقعیت را می‌سنجند و به میانه‌روی خرج می‌کنند و افراط در محبت مال ندارند.

۵- و معبودی به جزء الله را پرستش نمی‌کنند و نفسی را که الله حرام گردانیده است نمی‌کشند مگر به حق «جهت قصاص و یا جهاد با کفار و ...» و از زنا دوری می‌کنند.

۶- نه دروغ می‌گویند و نه شهادت دروغ می‌دهند و نه در کارهای باطل و مجالس گناه حاضر می‌شوند.

۷- وقتی که آیات الهی را ببینند همانند کران و کوران از آن نمی‌گذرند بلکه به فکر و تدبیر بر ایمانشان می‌افزایند و متأثر می‌شوند.

۸- زن و اولادی عطایم فرما که از دیدن آنها چشم و دل ما روشن گردد زیرا دل مؤمن زمانی شاد و مطمئن می‌شود که اهل و عیال خود را در اطاعت الهی ببینند و ما را آنچنان هدایت بفرما که برای دیگران هم هادی شویم و خاندان ما، در تقوی و طهارت ما را پیروی نمایند.

۱۸- صفات گروه راشدون «راه یابندگان»

﴿وَلَا كِنَ اللَّهُ حَبَبَ إِلَيْكُمْ إِلَّا يَمَنَ وَزَيْنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمْ
الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾﴾ [الحجرات: ۷].
«لیکن خدا ایمان را برای شما دوست داشتنی گردانید و آن را در
دل‌های شما بیاراست و کفر و پلیدکاری و سرکشی را در نظرتان ناخوشایند
ساخت. آنان [که چنین‌اند] ره‌یافتگانند».

راه یابندگان

۱- الله تعالی به فضل و احسان خود در دل‌های مؤمنین ایمان را
محبوب گردانیده است و نفرت کفر و معصیت را در آن قرار داده
است و به راستی این جماعه به سبب پیروی از دین و دوری از کفر
و گناه راه یافتگانند.

۱۹- صفات گروه صدیقون «ایمان‌داران راستین»

﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ ﴿١٩﴾﴾ [الحديد: ۱۹].
«و کسانی که به خدا و پیامبران وی ایمان آورده‌اند، آنان همان راست
گویانند».

صدیقون

۱- بر الله ﷻ و جمیع پیغمبران کاملاً ایمان دارند و اثر این یقین ایمان در
اعمال و احوال آنها ظاهر است. ایمان‌داران راست و راسخ به راستی
همین مردمند.

۲۰- صفات کسانی که خداوند ایمان را در دل آنها نوشته

است همچون «حزب الله لشکر خدا» و مفلحون

«رستگاران»

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي
قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ﴾ [المجادلة: ۲۲].

«قومی را نیایی که به خدا و روز بازپسین ایمان داشته باشند [و] کسانی را که با خدا و رسولش مخالفت کرده‌اند - هر چند پدرانشان یا پسرانشان یا برادرانشان یا عشیره آنان باشند - دوست بدارند. در دل اینهاست که [خدا] ایمان را نوشته و آنها را با روحی از جانب خود تأیید کرده است.»

۱- کسانی که با خدا و رسول وی مقابله می‌کنند آنها در حقیقت بر علیه حق و صداقت جنگ می‌نمایند پس مسلمانان واقعی این چنین اشخاصی را به دوستی نمی‌گیرند اگرچه از نزدیکان باشند پس خداوند به پاداش اعمال نیکشان که رضای الهی را بر همه ترجیح داده‌اند ایمان را در دل‌های آنها پیوست نموده و نور غیبی به قلب ایشان عطا فرموده که خاص حیات معنوی را دریابند.

۲۱- صفات گروه مصلین «نمازگزاران»

﴿إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿۲۳﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿۲۴﴾ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ
حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿۲۵﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿۲۶﴾ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿۲۷﴾ وَالَّذِينَ

هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِغُرُوحِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَرْوَاحِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنْ أَبْغَىٰ وِرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ [المعارج: ۲۲-۳۴].

«غیر از نمازگزاران: همان کسانی که بر نمازشان پایداری می‌کنند. و همانان که در اموالشان حقی معلوم است، برای سائل و محروم. و کسانی که روز جزا را باور دارند. و آنان که از عذاب پروردگارشان بیمناکند. و کسانی که دامن خود را حفظ می‌کنند، و کسانی که امانت‌ها و پیمان خود را مراعات می‌کنند. و آنان که بر شهادت‌های خود ایستاده‌اند. و کسانی که بر نمازشان مداومت می‌ورزند.»

۱- در نماز خود و فقه‌ای وارد نمی‌کنند بلکه به مداومت و التزام نماز می‌گذارند.

۲- و از اموالشان برای فقیران سؤال کننده و غیر سؤال کننده حصه‌ای را در نظر گرفته‌اند.

۳- به حدت یقینی که به روز جزا دارند به اعمال نیک می‌پردازند.

۴- و به سبب ترسی که از عذاب الهی دارند بدی‌ها را ترک می‌کنند.

۵- و خود را از شهوت و ارضای جنسی دور می‌کنند مگر به روش حلال ازدواج.

۶- تمام حقوق الله و حقوق عباد الله را انجام می‌دهند و بر امانت‌ها خیانت نمی‌کنند و بر عهد و پیمان خود اگر در جهت حق و ایمان باشد پایبندند.

- ۷- و هرگز حق‌پوشی نمی‌کنند و گواهی به صدق می‌دهند و ترسی از گفتن حقیقت ندارند و در وقت ضرورت گواهی و شهادت بی‌کم و کاست می‌دهند.
- ۸- و نمازهای خود را در وقت معین و در هر شرایطی ادا می‌کنند و آداب آن را به جای می‌آورند.

۲۲- صفات عباد الله «بندگان خدا»

﴿عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِالْآذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعَمُونَ أَلْطَعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ ۖ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾﴾ [الإنسان: 6-10].

«چشمه‌ای که بندگان خدا از آن می‌نوشند و [به دلخواه خویش] جاریش می‌کنند. [همان بندگان] که [به نذر خود وفا می‌کردند، و از روزی که گزند آن فراگیرنده است می‌ترسیدند. و به [پاس] دوستی [خدا]، بینوا و یتیم و اسیر را خوراک می‌دادند. «ما برای خشنودی خداست که به شما می‌خورانیم و پاداش و سپاسی از شما نمی‌خواهیم» ما از پروردگارانمان از روز عبوسی سخت، هراسناکیم».

بندگان مخلص خداوند

- ۱- آنچه را که بر عهده گرفته‌اند آن را به خوبی انجام می‌دهند.
- ۲- زیرا از روز سختی برپایی قیامت و جزا و پاداش می‌ترسند که سختی آن روز دامنگیر همه است «منتشر».

۳- جهت محبت خداوند طعام خود را با وجود احتیاج با کمال شوق و خلوص به مساکین و یتیمان و اسیران می دهند. «محبوس عام است خواه مسلم باشد خواه کافر چنان که در جنگ بدر با اسیران با سلوک نیک رفتار می شد».

۴- نه منت می گذارند - نه سپاسگزاری می خواهند و نه عوض می ستانند. فقط جهت رضای الهی و از ترس روز جزا به اعمال نیک می پردازند.

۲۳- صفات اصحاب المیمنه «یاران حظ بسیار و نیکبخت»

﴿فَكَ رَقَبَةٍ ﴿۱۳﴾ أَوْ إِطْعَمٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ﴿۱۴﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿۱۵﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿۱۶﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿۱۷﴾ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿۱۸﴾﴾ [البلد: ۱۳-۱۸].

«بندهای را آزاد کردن، یا در روز گرسنگی طعام داد: به یتیمی خویشاوند، یا بینوایی خاک نشین. علاوه بر این از زمره کسانی باشد که گرویده و یکدیگر را به شکیبایی و مهربانی سفارش کرده اند؛ اینانند خجستگان».

اصحاب دست راست، حظ بسیار و نیکبختان

- ۱- آزاد کردن غلام و کنیز یا قرض دار از بار قرض سبک ساختن.
- ۲- در وقت سختی و قحطی گرسنگان را دستگیری نمودن.
- ۳- نیکویی به یتیمان و اقربا «نزدیکان».

- ۴- و دستگیری از فقر و تنگدستی خاک‌آلود شده باشد. «نه اسراف‌هایی که در عروسی - مرده داری و یا مجالس عیاشی به کار می‌رود».
- ۵- و به شرط قبولی اعمال، ایمان داشته باشند و به صبر و محبت و مهربانی با همدیگر توصیه و تأکید کنند و ادای حقوق و انجام فرایض و بر خلق خدا رحم نمایند تا آسمانیان بر شما رحم فرمایند.
- ۶- ایشانند یاران دست راست و به نیکبختی رسیدن.

۲۴- صفات بهترین خلق

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾﴾

[البینة: ۷].

- «در حقیقت کسانی که گرویده و کارهای شایسته کرده‌اند، آنانند که بهترین آفریدگانند».
- ۱- بهترین خلائق کسانی هستند که ایمان دارند (به خداوند - روز جزا - پیامبران - کتب آسمانی).
- ۲- و کارهای نیکو انجام می‌دهند و حتی بر دیگران سبقت می‌گیرند.

۲۵- صفات انسان‌هایی که زیانکار نیستند

﴿إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿۳﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿۴﴾﴾ [العصر: ۲-۳].

- «که واقعاً انسان دستخوش زیان است؛ مگر کسانی که گرویده و کارهای شایسته کرده و همدیگر را به حق سفارش و به شکیبایی توصیه کرده‌اند».

انسان‌هایی که زیانکار نیستند

۱- ایمان دارند «به خداوند - ملائک - پیامبران - کتب آسمانی - قیامت و ...».

۲- و اعمالشان نیک است: «نماز - روزه - حج - انفاق - صلّه رحم - ورزش و سلامتی جسم و روح - زخم زبان نزدن - طعنه نزدن - غیبت نکردن - جستجو نکردن در زندگی دیگران - عیبجویی نکردن در دیگران و ...».

۳- و امر می‌کنند یکدیگر را به حقیقت و حقانیت و به صبر در برابر مشکلات چرا که ایمان دارند بعد از سختی البته آسانی است و مصائب آزمایشی است الهی پس با عبادت و صبر آن را تحمل می‌کنند و خداوند اجر و پاداش دنیوی و اخروی را نصیبشان خواهد کرد.

بخش دوم:
صفات رذیله و ناقصه «انسان با داشتن این
صفات پست خواهد شد»

۲۶- صفات منافق

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ﴿۸﴾
يُخَدِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَمَا يُخَدِعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿۹﴾ فِي
قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿۱۰﴾
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿۱۱﴾ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ
الْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿۱۲﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا كَمَا ءَامَنَ النَّاسُ
قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا ءَامَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿۱۳﴾
وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيْطَانِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ
إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿۱۴﴾ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدَّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿۱۵﴾
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تَّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا
مُهْتَدِينَ ﴿۱۶﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ
اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ﴿۱۷﴾ صُمُّ بَعْضُ عُمَىٰ فَهُمْ لَّا
يَرْجِعُونَ ﴿۱۸﴾﴾ [البقرة: ۸-۱۸].

«و برخی از مردم می گویند: «ما به خدا و روز بازپسین ایمان آورده ایم، ولی گروندگان [راستین] نیستند. با خدا و مؤمنان نیرنگ می بازند؛ ولی جز بر خویشتن نیرنگ نمی زنند، و نمی فهمند. در دل هایشان مرضی است؛ و خدا بر مرضشان افزود؛ و به [سزای] آنچه به دروغ می گفتند، عذابی دردناک [در پیش] خواهند داشت. و چون به آنان گفته شود: «در زمین فساد مکنید»، می گویند: «ما خود اصلاحگریم» به هوش باشید که آنان

فسادگرانند، لیکن نمی‌فهمند. و چون به آنان گفته شود: «همان‌گونه که مردم ایمان آوردند، شما هم ایمان بیاورید»، می‌گویند: «آیا همان‌گونه که کم‌خردان ایمان آورده‌اند، ایمان بیاوریم؟» هشدار که آنان همان کم‌خردانند؛ ولی نمی‌دانند و چون با کسانی که ایمان آورده‌اند برخورد کنند، می‌گویند: «ایمان آوردیم»، و چون با شیطان‌های خود خلوت کنند، می‌گویند: «در حقیقت ما با شما ایمیم، ما فقط [آنان را] ریشخند می‌کنیم» خدا [است که] ریشخندشان می‌کند، و آنان را در طغیانشان فرومی‌گذارند تا سرگردان شوند. همین کسانی که گمراهی را به [بهای] هدایت خریدند، در نتیجه داد و ستدشان سود [ی به بار] نیاورد؛ و هدایت یافته نبودند. کردند، لالند، کورند؛ بنابراین به راه نمی‌آیند».

منافق

- ۱- از صمیم قلب ایمان ندارند و جهت فریب مردمان به زبان اظهار ایمان می‌کنند.
- ۲- فریب ایشان از حضرت الهی ﷺ پنهان نمی‌ماند و نتیجه این فریب به خودشان باز می‌گردد.
- ۳- در دل‌هایشان بیماری نفاق، نفرت و حسد مسلمانان مستولی است و پیروزی مسلمانان بر بیماریشان می‌افزاید.
- ۴- و به جهت نفاقشان عذاب الیم جزایشان است.
- ۵- با تمایلات نفسانی فساد می‌انگیزند، در احکام شرع سست هستند و به هر جانب نفعی داشته باشد مراوده می‌کنند.
- ۶- هر چیزی را به حيله مصالحت و مصلحت جلوه می‌دهند و در حقیقت جز فساد چیزی نیست اما خود از ادراک آن عاجزانند.

- ۷- در حقیقت منافقان سفیه‌اند [بی‌خردند] چرا که آنها برای مصالح فناپذیر این جهان از اندیشه آخرت باز مانده‌اند.
- ۸- جهل عظیم‌شان ترسیدن از مخلوق ناتوان و نترسیدن از خداوند جهان و دانای نهان است.
- ۹- دانششان به حدی محدود است که چنین حقیقت آشکار و روشن را ادراک نمی‌کنند.
- ۱۰- و با شیاطین (پیشوای منافقین و یا کفار) اظهار دوستی می‌نمایند و دوستی خود با مسلمانان را ساده‌لوحی مسلمانان و استهزا به آنان می‌دانند.
- ۱۱- خداوند ایشان را مهلت می‌دهد تا به عصیان خویش ادامه دهند و در آن سرگردان شوند و در این جهان تباه و در آن جهان رسوا گردند.
- ۱۲- کرانند سخن حق نمی‌شنوند - گنگند حرف راست نمی‌گویند. کورانند سود و زیان را تشخیص نمی‌دهند و در نتیجه هیچ وقت به سوی حق راه نیابند.

صفات منافقان سوره نساء

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَدِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَدِيعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [النساء: ۱۴۲].

«منافقان، با خدا نیرنگ می‌کنند، و حال آنکه او را آنان نیرنگ خواهد کرد؛ و چون به نماز ایستند با کسالت برخیزند. با مردم ریا می‌کنند و خدا را جز اندکی یاد نمی‌کنند.»

- ۱- نماز که امری ضروری و عبادت خالص است و در انجام دادن آن کوچکترین زیان مالی و جانی متصور نیست منافقان در انجام دادن آن تنبلی و سستی می‌کنند.
- ۲- و اگر نمازی را هم به جای آورند به غرض ریا و فریفتن مردم و آن هم با اکراه و اجبار می‌خوانند تا مسلمان شمرده شوند.

۲۷- صفات فاسقان

﴿إِلَّا الْفٰسِقِينَ ﴿۲۶﴾ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿۲۷﴾﴾
[البقرة: ۲۶-۲۷].

«همانانی که پیمان خدا را پس از بستن آن می‌شکنند؛ و آنچه را خداوند به پیوستنش امر فرموده می‌گسلند؛ و در زمین به فساد می‌پردازند؛ آنانند که زیانکارانند».

فاسقان

- ۱- عهدی را که با خداوند بسته‌اند می‌شکنند «روگردان از پیامبران»
صله رحم با مؤمنان و خویشان - انجام دادن فرایض دینی و ...
- ۲- و آنچه را که خداوند امر به انجام دادن آن کرده است می‌گسلند و از انجام دادن آن سرباز می‌زنند «نماز - روزه - حج - زکات و انفاق و ...».
- ۳- و در زمین فساد می‌کنند «مردمان را از ایمان و انجام دادن اعمال صالح باز می‌دارند، در بین مسلمانان تفرقه و دشمنی ایجاد می‌کنند و ...».

۴- اینان فاسقان و زیانکارانند و بر حسب اعمال خویش خود را به زیان می‌افکنند در حال هیچ‌گاه به اسلام ضرری نمی‌رسد.

صفات فاسقان

﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ [المائدة: ۴۷].
«و کسانی که به آنچه خدا نازل کرده حکم نکنند، آنان خود، نافرمانند».

فاسقان

۱- به آنچه که خداوند فرورستاده است در احکام زندگی بشر عمل نمی‌کنند بلکه بر اساس هواهای نفسانی و منافع مادی و دنیوی حکم می‌کنند.

۲- پس سبب معامله دنیویشان و فروختن احکام الهی به بهایی اندک ایشانند بدکاران و زیانکاران و فاسقان زمین.

صفات فاسقون

﴿أَشْتَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا عَن سَبِيلِهِ ۗ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [التوبة: ۹].

«آیات خدا را به بهای ناچیزی فروختند و [مردم را] از راه او بازداشتند، به راستی آنان چه بد اعمالی انجام می‌دادند».

فاسقان

۱- برای اندک طمع دنیوی احکام و آیات خداوند ﷻ را رد کردند.

۲- خود به راه الله ﷻ نرفتند و دیگران را نیز منع می‌کنند.

۳- و این بدترین اعمال است که امر به منکر می‌کنند «دیگران را از عبادت باز می‌دارند».

صفات فاسقون

﴿وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ [النور: ۵۵].
«و هر کس پس از آن به کفر گراید؛ آنانند که نافرمانند».

فاسقان

۱- در برابر نعمت‌هایی که خداوند به آنها عطا فرموده است باز ناسپاسی می‌کنند.
۲- نعمت‌هایی را که خداوند به آنها عطا فرموده است فراموش می‌کنند و یا عمداً آن را به ورطه فراموشی می‌سپارند و از روی لجاجت.

صفات فاسقون

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ [الحشر: ۱۹].
«و چون کسانی مباشید که خدا را فراموش کردند و او [نیز] آنان را دچار خودفراموشی کرد؛ آنان همان نافرمانند».

فاسقان

۱- حقوق خداوند را فراموش کردند و از یاد او غافل شدند.
۲- الله ﷻ آنها را از جان‌های خودشان غافل ساخت که هیچ در فکر خلاصی آینده خود نباشند و در عصیان خویش غرق شدند و در هلاکت ابدی افتادند.

صفات فاسقین

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ ﴿٦﴾ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَيَّ مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنْفَضُوا ﴿٧﴾ [المنافقون: ۶-۷].

«خدا فاسقان را راهنمایی نمی‌کند. آنان کسانی‌اند که می‌گویند: «به کسانی که نزد پیامبر خداوند انفاق مکنید تا پراکنده شوند، و حال آنکه گنجینه‌های آسمان‌ها و زمین از آن خداست ولی منافقان در نمی‌یابند».

فاسقان

۱- الله ﷻ گروه نافرمانان را راه نمی‌نماید تا در گمراهی خویش سرگردان باشند.

۲- آنان کسانی هستند که مناع الخیر هستند و مردمان را از راه نیک و اعمال نیک بر حذر می‌کنند.

۳- فاسقان با گفتار و اعمالشان سعی در تفرقه و دشمنی بین مسلمانان دارند و حتی عداوت در بین خانواده مسلمین.

۴- در راه خداوند انفاقی نخواهند کرد و اگر کسی را در حال انفاق کردن ببینند مانع آن می‌شوند.

۲۸- صفات اصحاب آتش

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ﴿٣٩﴾ [البقرة: ۳۹].

«و[الی] کسانی که کفر می‌ورزیدند و نشانه‌های ما را دروغ انگاشتند، آنانند که اهل آتشند؛ و در آن ماندگار خواهند بود».

- ۱- اصحاب آتش آنانند که کافرند یعنی بسیاری از حقایق را می‌دانند اما به جهت منفعت دنیوی آن را می‌پوشانند.
- ۲- آنان همچون منکر آیات خداوند می‌شوند و نشانه‌های خلقت از نباتات، حیوانات و انسان را منشأ تصادف می‌دانند و به حقانیت خالق آنها ایمان نمی‌آرند.

صفات اصحاب آتش

﴿بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَظَّتْ بِهِ ۖ فَأُوتِيَتْهُ ۖ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۗ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ﴿۸۱﴾ [البقرة: ۸۱].

«آری، کسی که بدی به دست آورد، و گنااهش او را در میان گیرد، پس چنین کسانی اهل آتشند، و در آن ماندگار خواهند بود».

- ۱- اصحاب آتش به علت انکار آیات الهی به اعمال گناه‌آلود مرتکب می‌شوند و تکرار مکرر گناه سبب احاطه کامل بر جسم و روح آنها شده و راه خلاصی ندارند و نور امید و هدایت را در دل‌های خود خاموش کرده‌اند و سرانجامشان در دنیا و قیامت هلاک ابدی است.

صفات رفیقان آتش

﴿وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ ﴿۴۳﴾ [المؤمن: ۴۳].
«همانا اسراف‌کنندگان از اهل جهنم‌اند».

- ۱- اصحاب آتش از حد گذرانندگان چرا که نه تنها خداوند را عبادت نمی‌کنند بلکه بندگان خدا را از راه الهی دور می‌دارند و آنها را به ماده‌پرستی دعوت و ترغیب می‌نمایند و این نهایت جهل بشر است که بدون تفکر دعوت به غیر اسلام و حرکت به هوس‌پرستی را می‌پذیرند.

صفات اصحاب آتش

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا
وَبئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾﴾ [التغابن: ۱۰].

«و کسانی که کفر ورزیده، و آیات ما را تکذیب کرده‌اند، آنان اهل آتشند
[و] در آن ماندگار خواهند بود، و چه بد سرانجامی است.»

۱- اصحاب آتش حقایق را می‌پوشانند و آیات الهی را منکر می‌شوند و
هدف آنها از این اعمال جز منفعت ناچیز دنیوی چیز دیگری نیست.
«تفصیل بیشتر در صفات اصحاب آتش سوره بقره آیه ۳۹ قبلاً
گذشته به صفحه مورد نظر رجوع کنید.»

صفات اصحاب آتش

﴿مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ
الْمَسْكِينِ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَحُوسُ مَعَ الْخَاطِئِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نَكْذِبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾
حَتَّىٰ أَتَيْنَا الْيَقِينَ ﴿٤٧﴾﴾ [المدثر: ۴۲-۴۷].

«چه چیز شما را در آتش [سَقَر] درآورد؟» گویند: «از نمازگزاران
نبودیم، و بینوایان را غذا نمی‌دادیم، با هرز درایان هرزه‌درایی می‌کردیم، و
روز جزا را دروغ می‌شمردیم، تا مرگ ما در رسید.»

اصحاب آتش

اصحاب آتش با وجود عقل و دانش در سقر افتادند چرا که:

- ۱- نماز را به جای نیاورند.
- ۲- محتاج را طعام نمی‌دادند «انفاق نمی‌کردند».
- ۳- و با کسانی که بیهوده‌گو و اهل باطل بودند معاشرت می‌کردند.
- ۴- و به مسلمین می‌خندیدند و روز جزا را منکر می‌شدند.

- ۵- نه حق خدا را شناختند و نه خبر از بندگان خدا گرفتند.
- ۶- بزرگترین و وخیم‌ترین سخن اینکه یقین نداشتند که روز انصاف هم آمدنی است و دائماً آن را تکذیب می‌کردند چرا که در باطل لذات دنیوی خود سرگردان و غوطه‌ور بودند تا ساعت مرگ فراسید و آن وقت یقینشان حاصل شد که دیگر چه سود.

۲۹- صفات ظالمین «ستمکاران»

﴿فَمَنْ أَفْتَرَىٰ عَلَىٰ اللَّهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [آل عمران: ۹۴].

«پس کسانی که بعد از این، بر خدا دروغ بندند، آنان خود ستمکارانند».

ظالمان «ستمگران»

- ۱- کسانی هستند که به جهت منفعت دنیوی از روی هوی و هوس خود سخنانی را بیان می‌کنند و آن را به خداوند نسبت می‌دهند.

صفات ظالمون «ستمکاران»

﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [المائدة: ۴۵].

«و کسانی که به موجب آنچه خدا نازل کرده داوری نکرده‌اند، آنان خود ستمگرانند».

ظالمون «ستمکاران»

- ۱- مطابق احکام خدا حکم صادر نمی‌کنند اگر حکم الهی آنها را محکوم و مذموم کند از پذیرش آن سرباز می‌زنند و اگر حکم الهی مطابق با منفعت آنها باشد در برابر آن گردن می‌نهند و در واقع

مطابق حکم الهی عمل نمی‌کنند بلکه با توجه به نفع و ضرر خود از هواهای درونی خویش پیروی می‌نمایند.

صفات ظالمین «ستمکاران»

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ [المائدة: ۵۱].

«خدا گروه ستمگران را راه نمی‌نماید».

۱- با دشمنان اسلام دوستی می‌نمایند و با این عملشان هم بر خود و هم بر مسلمانان ستم می‌کنند از چنین افراد لجوج و متکبر توقع هدایت نمی‌رود چرا خداوند می‌فرماید «ای مؤمنان مگیرید یهود و نصاری را دوستان».

صفات ظالمون «ستمکاران»

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا ءَابَاءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَاءَ اِنَّ اَسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْاِيْمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

﴿۳۳﴾ [التوبة: ۲۳].

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اگر پدرانتان و برادرانتان کفر را بر ایمان ترجیح دهند [آنان را] به دوستی مگیرید، و هر کس از میان شما آنان را به دوستی گیرد، آنان همان ستمکارانند».

۱- آنچه‌آن که در قلبشان بیماری است و ایمانشان ضعیف است که دوستی اطرافیان را بر دین و ایمانشان ترجیح می‌دهند.

هان ای برادر پس اگر می‌خواهی که جزء گروه ظالمین نباشی کسی را که کفر را بر ایمان ترجیح می‌دهند به دوستی مگیر و قدر و منزلتی برایشان در نظر نگیر اگرچه با ایشان خویش باشی.

صفات ظالمین «ستمکاران»

﴿الظَّالِمِينَ ﴿۱۸﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿۱۹﴾﴾ [هود: ۱۸-۱۹].

«ستمگران: همانان که [مردم را] از راه خدا باز می‌دارند و آن را کج می‌شمارند و خود، آخرت را باور ندارند».

۱- از ظلم و بی‌انصافی کلام الهی را دروغ جلوه می‌دهند و منکر رستاخیز هستند.

۲- دیگران را از راه خدا باز می‌دارند و درصدد آنند که راه راست را کج کنند.

۳- لعنت خدا بر چنین ستمکارانی باد.

صفات ظالمون «ستمکاران»

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرُونَ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءً مِنْ نِسَاءِ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللُّقَبِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿۱۱﴾﴾ [الحجرات: ۱۱].

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، نباید قومی قوم دیگر را ریشخند کند، شاید آنها از اینها بهتر باشند، و نباید زنانی زنان [دیگر] را [ریشخند کنند]، شاید آنها از اینها بهتر باشند و از یکدیگر عیب مگیرید، و به همدیگر لقب‌های زشت مدهید؛ چه ناپسندیده است نام زشت پس از ایمان. و هر که توبه نکرد آنان خود ستمکارند».

تنبيه

عموماً مشاهده می‌شود به محض اینکه بین دو شخص یا دو گروه اختلاف به وجود می‌آید یکی بر دیگری تمسخر و استهزا می‌کند یک سخن جزیی را دستاویز قرار داده بلافاصله به ریشخندی می‌پردازند. حال آنکه خبر ندارند بر شخصی که ریشخند می‌کنند شاید در حضور الله تعالی از او بهتر باشد - بسا اوقات خود این آدم پیش از وقوع اختلاف او را بهتر می‌دانسته است - از این رو دایره نفرت و عداوت روز به روز وسیع‌تر می‌شود که برای صلح و آشتی هیچ امیدی باقی نمی‌ماند. در این آیه خداوند قدوس از چنین کسانی منع فرموده است.

۱- بر یکدیگر تمسخر نکنید، تهمت نزنید، بهتان ننمایید، تجسس نکنید، عیوب یکدیگر را عیان نکنید و به نام‌های بد و الفاظ زشت طرف مقابل را یاد ننمایید پس در غیر این صورت فاسق و گنهگار و مردم‌آزار می‌شوید - شخصی که ایمان آورده و مسلمان شده است او را به سخنان بیش از مسلمانی‌اش طعنه نزنید و به القاب بد یاد نکنید و یا کسی در عیبی مبتلا باشد و آن عیب در اختیار او نباشد و یا از گناهی توبه کرده باشد.

۲- و اگر توبه نکردید از این اعمال زشت نزد خداوند ظالمان اصلی به شمار خواهید رفت.

صفات گروه ظلمون «ستمکاران»

﴿إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَتَلُواكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿۹﴾﴾

[الممتحنة: ۹].

«فقط خدا شما را از دوستی با کسانی باز می‌دارد که در [کار] دین با شما جنگ کرده و شما را از خانه‌هایتان بیرون رانده و در بیرون راندنتان با یکدیگر همپشتی کرده‌اند. و هر کس آنان را به دوستی گیرد، آنان همان ستمگرانند».

۱- با آنکه الله ﷻ رابطه دوستی با دشمنان اسلامی را منع فرموده است بنا بر منفعت دنیوی خود فرمان الهی را نادیده می‌گیرند و با دشمنان اسلامی مراودت می‌نمایند.

۳۰- صفات گروه گمراهان

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ أزدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ﴾ [آل عمران: ۹۰].

«کسانی که پس از ایمان خود کافر شدند، سپس بر کفر [خود] افزودند، هرگز توبه آنان پذیرفته نخواهد شد، و آنان خود گمراهانند».

گمراهان

۱- کسانی هستند که بعد از قبول حق و ایمان آوردن دیده و دانسته منکر حق می‌گردند و در انکار خویش مداومت می‌کنند «تا شاید از منفعت دنیوی بهره شایان ببرند».

۲- خداوند توبه ایشان را در لحظات مرگ نمی‌پذیرد و گمراه و سرگردان خواهند بود. چرا که توبه ایشان بنا بر مصلحت ظاهری و لفظی است و چنانچه باز گردند در وادی کفر خویش باقی خواهند ماند.

۳۱- صفات گروه کافران

﴿عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ۝۵۱ الَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا دِيْنََهُمْ لَهٰوًا وَّلَعِبًا وَّعَرَّتْهُمْ اَلْحَيٰوةُ الدُّنْيَا﴾ [الأعراف: 50-51].

«کافران: همانان که دین خود را سرگرمی و بازی پنداشتند، و زندگی دنیا مغرورشان کرد».

کافران

- ۱- آیات الهی را منکر می‌شوند.
- ۲- برای تنعم دنیا دین الهی را بازیچه هوی و هوس خود قرار می‌دهند.
- ۳- و زندگی دنیا آنها را مغرور و سرمست از مواهب دنیوی کرد و از سرای جاوید غافل مانند و در نهایت عذاب الهی در دنیا و آخرت نثار ایشان خواهد شد.

صفات کافران

﴿اَلْكَٰفِرِيْنَ ۝۱۰۷ اُوْلٰٓئِكَ الَّذِيْنَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰٓى قُلُوْبِهِمْ وَّسَمِعَتْهُمْ اَبْصٰرُهُمْ وَاُوْلٰٓئِكَ هُمُ الْعٰفِلُوْنَ ۝۱۰۸ لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ۝۱۰۹﴾ [النحل: ۱۰۷-۱۰۹].

«کافران: آنان کسانی‌اند که خدا بر دل‌ها و گوش و دیدگانشان مهر نهاده و آنان خود غافل‌اند. شک نیست که آنها در آخرت همان زیانکارانند».

کافران

- ۱- در دنیا طلبی و هواپرستی مست و مدهوش می‌باشند.

۲- از توانایی‌هایی که خداوند در اختیارشان قرار داده بود استفاده نکردند در نتیجه توفیق الهی از آنان سلب شد و ندای حق در گوش آنها تأثیر نمود و حقانیت آیات الهی را نتوانستند ببینند و در آن تفکر کنند.

۳- پس خداوند مهر گمراهی را بر وجود آنها نقش بست و در دنیا گمراه و سرگردان مانند و در آخرت بدون شک از زیانکاران خواهند بود.

۳۲- صفات غافلون

﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿۱۷۹﴾ [الأعراف: ۱۷۹].

«و در حقیقت، بسیاری از جنیان و آدمیان را برای دوزخ آفریده‌ایم. [چرا که] دل‌هایی دارند که با آن [حقایق را] دریافت نمی‌کنند، و چشمانی دارند که با آنها نمی‌بینند، و گوش‌هایی دارند که با آنها نمی‌شنوند. آنان همانند چهارپایان بلکه گمراه‌ترند. [آری،] آنها همان غافل‌ماندگانند».

غافلون

۱- دل، گوش، چشم دارند - اما از دل در آیات الهی تفکر نمی‌کنند و سخنان خداوند را به گوش قبول نمی‌شوند همچون ادراکات حیوانات همه در حیطه‌ی خوردن و نوشیدن و خواهش‌های حیوانی محدود می‌باشد این احوال آنهایی است که دل، گوش و چشم و تمام قوای خداداد را جهت به دست آوردن لذات دنیوی و خواهش‌های مادی وقف کرده‌اند و به اکتساب کمالات انسانی و خصال ملکوتی

سر و کاری ندارند وضعیت آنها از چهارپایان فروتر است حیوان به صدای مالک خود پیش می‌آید اما اینها به صدای مالک حقیقی خود قطعاً گوش نمی‌دهند همچنین حیوانات از قوای غریزی خود کار می‌گیرند که خداوند برای آنها مقرر فرموده است و بیشتر از آن استعداد ندارند اما این انسان‌ها استعدادهای فطری را که خداوند برای ترقیات روحانی و عرفانی خلق کرده است از غفلت خود در راه انحراف، استعدادها را ضایع کرده‌اند.

۳۲- صفات کسانی که لعنت کرده شده‌اند

﴿وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿۲۵﴾﴾
[الرعد: ۲۵].

«و کسانی که پیمان خدا را پس از بستن آن می‌شکنند و آنچه را خدا به پیوستن آن فرمان داده می‌گسلند و در زمین فساد می‌کنند، برایشان لعنت است و بدفرجامی آن سرای ایشان است».

لعنت‌شدگان

- ۱- عهدی را که با خداوند بسته‌اند فراموش می‌کنند و در سختی‌ها تحمل و صبر را پیشه نمی‌گیرند و عهد خدا را می‌شکنند و یا به جهت انعام دنیوی عهد خود را به فراموشی می‌سپارند.
- ۲- آنچه را که خداوند به پیوند آن امر فرموده است قطع می‌کنند «صله رحم، عبادت، انفاق، زکات، ایثار، جهاد و ...».

۳- و در زمین فتنه و فساد را شعله‌ور می‌سازند و از ظلم و ستم باز نمی‌ایستند. پس از رحمت خداوند دور هستند و بدترین مقام جایشان است.

۳۴- صفات زیانمندترین مردم

﴿قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿۳۳﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿۳۴﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ ۖ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿۳۵﴾ ذَلِكَ جَزَاءُهُمْ جَهَنَّمَ بِمَا كَفَرُوا وَتَلَّوْا ءَايَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿۳۶﴾﴾ [الكهف: ۱۰۳-۱۰۶].

«بگو: «آیا شما را زیانکارترین مردم آگاه گردانیم؟» [آنان] کسانی‌اند که کوششان در زندگی دنیا به هدر رفته و خود می‌پندارند که کار خوب انجام می‌دهند. [آری،] آنان کسانی‌اند که آیات پروردگارشان و لقای او را انکار کردند، در نتیجه اعمالشان تباه گردید، و روز قیامت برای آنها [قدر و] ارزشی نخواهیم نهاد. این جهنم سزای آنان است، چرا که کافر شدند و آیات من و پیامبرانم را به ریشخند گرفتند».

زیانمندترین مردم

۱- تمام کوششان برای دنیا بود و یادی از آخرت نمی‌کردند و ترقیات و کامیابی‌های مادی دنیا را معراج بزرگ می‌پنداشتند و در فکر و اندیشه خود آن را نیکوترین عمل می‌پنداشتند.

- ۲- آیات و نشانه‌های پروردگار خود را به سبب نفع دنیوی به فراموشی می‌سپردند و با این که علم یقین به آن داشتند جهت منافع مادی حقایق را می‌پوشاندند.
- ۳- پس حسناتی هم که داشته‌اند ضایع و بی‌اعتبار است و برای زندگی ابدیشان هیچ به کار نمی‌آید.
- ۴- جایگاهشان دوزخ است چرا که به غیر مال‌پرستی، پیامبران و نشانه‌های آیات الهی را به مسخره می‌گرفتند.

۳۵- صفات مسرفین «اسراف‌کنندگان - از حد گذرندگان»

﴿الْمُسْرِفِينَ ﴿۱۵۱﴾ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿۱۵۲﴾﴾

[الشعراء: ۱۵۲].

«افراط‌گران: آنان که در زمین فساد می‌کنند و اصلاح نمی‌کنند».

مسرفین

- ۱- در زمین فساد و خرابی برپا می‌کنند و هیچ‌گاه در فکر اصلاح امور زندگی مادی و معنوی خود و دیگران نیستند.
- ۲- این آیت تنبیهی است به مسلمین که آگاه باشید اینها به ظاهر خود را مصلح می‌خوانند در واقع مفسدان زمین‌اند گرگان در لباس میش همچنان در سوره بقره آیه ۱۱-۱۲ آنان را مفسد می‌خواند.

۳۶- صفات نزدیکان شیطان

﴿هَلْ أَنْبَأَكُمْ عَلَىٰ مَنْ تَنْزَلُ الشَّيْطَانُ ﴿٢٢١﴾ تَنْزَلُ عَلَىٰ كُلِّ آفَاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾
يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾﴾ [الشعراء: ۲۲۱-۲۲۳].

«آیا شما را خبر دهم که شیاطین بر چه کسی فرود می‌آیند؟ بر هر دروغ‌زن گناهکاری فرود می‌آیند. که [دزدانه] گوش فرامی‌دارند و بیشترشان دروغ‌گویند».

۱- شیاطین بر دروغ‌گویان اشرار و بدکاران نازل می‌شوند زیرا آنها موافق خواهش‌های آنها رفتار می‌کنند.

۲- آنها به سوی شیاطین گوش فرامی‌دهند سخن آنها را شنیده و بازگو می‌کنند و سخن راست و حق را به پشت گوش می‌اندازند و سخن زشت و پلید را با دروغ کامل نقل می‌کنند.

خاسرون

۳۷- صفات «زیانکاران»

﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٥﴾ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْآخَسَرُونَ ﴿٦﴾﴾ [النمل: ۴-۵].

«کسانی که به آخرت ایمان ندارند، کردارهایشان را در نظرشان بیاراستیم [تا همچنان] سرگشته بمانند آنان کسانی‌اند که عذاب سخت برای ایشان خواهد بود، و در آخرت، خود زیانکارترین [مردم]‌اند».

خاسرون

۱- به آخرت ایمان ندارند و در دنیای فانی غرق هستند و تمام سعی‌شان محض برای دنیاست و در سرانجام کار خود نمی‌اندیشند و خداوند اعمالشان را برایشان زیبا جلوه داده به طوری که فکر می‌کنند که مصلح‌ترین مردمانند و حیران و سرگردان از این وادی به وادی دیگر برای کسب مال بیشتر می‌دوند تا به انتها برسند و در آخر برایشان دوزخ است به راستی زیانکارانند که حقیقت عمر را از دست دادند و نتوانستند جوهر وجودی جسم و روحشان را صیقل دهند.

صفات خاسرون

﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾﴾
[العنكبوت: ۵۲].

«و آنان که به باطل گرویده و خدا را انکار کرده‌اند همان زیانکارانند».

خاسرون

۱- سخن باطل و دروغ را که بطلانش آشکار است می‌پذیرند و سخن راست را که در نهایت صداقت و روشنی است منکر می‌شوند.

۲- حقیقت توحید و یکتاپرستی را می‌دانند اما بنابر منفعت دنیوی آن را می‌پوشانند و به باطل ایمان می‌آورند.

صفات خاسرون

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦١﴾ قُلْ أَفَعَيَّرَ اللَّهُ تَأْمُرُونَِّيَ أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ﴿٦٢﴾ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ

أَشْرَكَتَ لِيَحْبِطَنَّ عَمَلَكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٥﴾ [الزمر: ۶۳-۶۵].
 «و کسانی که نشانه‌های خدا را انکار کردند، آنانند که زیانکارانند، و قطعاً به تو و به کسانی که پیش از تو بودند وحی شده است: «اگر شرک ورزی حتماً کردارت تباه و مسلماً از زیانکاران خواهی شد».

خاسرون

۱- به نشانه‌ها و پروردگار خود ایمان ندارند چه حماقت و جهالتی بزرگتر از این که انسان خدا را فراموش کند و به باطل «عوامل دنیوی» بپردازد.
 ۲- جمیع اعمال مشرک در آخرت باطل و نابودشدنی است و سرانجام شرک غیر از حرمان و خسران چیزی نیست «از نقطه نظر عقل و دانش آفریدن فقط در تصرف الله تعالی است و بس پس به جز الله دیگری مستحق عبادت نیست».

صفات خاسرون

﴿أَسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٦﴾ [المجادلة: ۱۹].
 «شیطان بر آنان چیره شده و خدا را از یادشان برده است؛ آنان حزب شیطانند آگاه باش که حزب شیطان همان زیانکارانند».

خاسرون

۱- شیطان بر تمام وجودشان تسلط پیدا کرده است و آنچنان آنها را مشغول امور دنیا گردانیده است که خداوند و روز رستاخیز را فراموش کرده‌اند به راستی اینها خود گروه شیطانند و همانا

زیانکاران دنیا و آخرتند نه در دنیا کامیاب خواهند شد و نه در آخرت راه نجات دارند. «گویند مردی مفسد شیطان را در خواب دید که بر کتفش زنجیرهای فراوانی از احشام ریز و متوسط و درشت و ... وجود داشت. نزدیک شد و از شیطان پرسید این زنجیرها برای چیست؟ شیطان گفت: برای اینکه بندگان خدا را اسیر کنم و به دنبال خود بکشم. مرد گفت: پس چرا اندازه آنها فرق می‌کند شیطان گفت: زنجیر ضعیف متعلق به بنده ضعیف نفس است تا بخوانمش به دنبال می‌آید. اما بعضی از بندگان اراده و ایمان قوی دارند باید با زنجیر محکم‌تر آنها را آنقدر وسوسه کرد تا از راه به در شوند. مثلاً این زنجیر محکم متعلق به فلان عابد است اما باز هم هر کار می‌کنم از خداپرستی و راه است منحرف نمی‌شود. مرد پرسید پس زنجیر من کدام است. شیطان گفت: تو زنجیر نمی‌خواهی تو خودت همواره به دنبال من هستی و با رفتارهای زشت و دعوت کردن به فساد به ما نیز کمک می‌کنی! پس ایشانند گروه شیطان و زیانکاران».

صفات خاسرون

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ۗ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾﴾ [المنافقون: ۹].

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، [زنهار] اموال شما و فرزندان شما را از یاد خدا غافل نگردانند، و هر کس چنین کند، آنان خود از زیانکارانند».

خاسرون

۱- باقی را ترک می‌کنند و مشغول فانی می‌شوند.

- ۲- اعلی را گذاشته و متوجه ادنی می‌شوند.
- ۳- مال و اولاد از نعمات خداوند به انسان‌هاست اما مواظب باشید آنقدر به آنها مشغول نشوید که از یاد خدا غافل شوید و آخرت خود را بر باد دهید پس در آن صورت از زیانکاران خواهید بود که عمر خود را در راه عوامل دنیوی صرف کرده‌اید و این خاسرون کامل است.

۳۸- صفات مشرکان

﴿وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٧﴾﴾ [فصلت: ۶-۷].

«وای بر مشرکان. همان کسانی که زکات نمی‌دهند و آنان که به آخرت ناپاورند.»

- ۱- صدقه و زکات را بر محتاج و مسکین خرج نمی‌کنند.
- ۲- از خود غافلند چرا که تصدیق نمی‌کنند که بعد از مدت زندگانی جاوید است و محاسبه اعمال نیک و بد را به عمل نخواهند آورد.

۳۹- صفات خرافصون «حدس‌زدگان - کسانی که از روی

یقین سخن نمی‌گویند به جز حدس و گمان»

﴿فُتِلَ الْخَرَّصُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي عَمْرَةٍ سَاهُونَ ﴿١١﴾ يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ ﴿١٢﴾﴾ [الذاریات: ۱۰-۱۲].

«مرگ بر دروغ‌پردازان! همانان که در ورطه نادانی بی‌خبرند. پرسند: «روز پاداش کی است؟»».

خراصون

- ۱- قطعیات و یقینیات را رد می‌کنند و در سخن دین از تخمین و حدس و گمان کار می‌گیرند.
- ۲- غرق نادانی هستند و از خدا و آخرت غافل‌اند به علت غوطه‌ور شدن در لذات دنیایی.
- ۳- از روی انکار می‌پرسند روز مجازات چه وقت فرامی‌رسد؟ چرا این قدر دیر می‌آیی؟ اگر راست می‌گویند پس چرا روز انصاف نمی‌آید؟

۴۰- صفات مکذبین

- ﴿قَوْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي حَوْضٍ يَلْعَبُونَ ﴿١٢﴾﴾ [الطور: ۱۱-۱۲].
- «پس وای بر تکذیب‌کنندگان در آن روز. آنان که به یاهو سرگردمند».

مکذبین

- ۱- سرگرم بازی و خنده هستند و با سخنان بی‌هوده آخرت و مکافات را دروغ می‌پندارند پس در آن روز ایشان به خرابی و تباهی سخت خواهند رسید.

صفات مکذبین

- ﴿وَقِيلَ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿١١﴾﴾ [المطففين: ۱۰-۱۱].
- «وای بر تکذیب‌کنندگان در آن هنگام: آنان که روز جزا را دروغ می‌پندارند».

مکذبین

۱- منکر روز جزا و در حقیقت منکر ربوبیت الهی هستند پس جزای اعمالشان را خواهند دید.

۴۱- صفات مختال فخور «متکبر فخرکننده»

﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿۲۳﴾ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ﴾ [الحديد: ۲۳-۲۴].

«و خدا هیچ فخرفروشی را دوست ندارد: همانان که بخل می‌ورزند و مردم را به بخل ورزیدن وامی‌دارند».

مختال فخور

۱- عادت اکثر دولتمندان متکبر این است که بسیار لاف و گزاف می‌زنند و چون نام انفاق، زکات، صدقات و ... به میان می‌آید پولی از آنها وصول نمی‌شود. توفیق رفیقشان نمی‌شود که در کار نیک شرکت کنند و دیگران را نیز به قول و فعل خود دعوت می‌کنند. مناع‌الخیر هستند. نمی‌دانند اگر خرج کنند فایده خواهند دید و اگر شانه خالی کنند مورد خسران و زیان واقع خواهند شد.

۴۲- صفات اذلین «ذلیل‌ترین مردم»

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ ﴿۲۰﴾﴾ [المجادلة: ۲۰].

«در حقیقت، کسانی که با خدا و پیامبر او به دشمنی برمی‌خیزند، آنان در [زمره] زبونان خواهند بود».

ذلیل ترین مردمان

۱- عهدهی را که با خداوند و رسولش بسته‌اند به فراموشی می‌سپارند و خلاف آن عمل می‌نمایند و در واقع با خدا و رسول به مقابله می‌ایستند و سرانجامشان ناکامی است.

۴۳- صفات مطفین

﴿وَبِلِّ لِّلْمُطَفِّينَ ﴿۱﴾ الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿۲﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿۳﴾﴾ [المطففين: ۱-۳].

«وای بر کم‌فروشان، که چون بر مردم پیمان‌ه ستانند، تمام ستانند؛ و چون برای آنان پیمان‌ه یا وزن کنند؛ به ایشان کم دهند».

کم‌کنندگان

۱- آنان که چون از مردم چیزی را می‌خرند پر و کامل می‌خرند و چون به مردم می‌فروشند کم می‌دهند اینها اشخاصی هستند که ایمان به آخرت ندارند و به همین جهت برای مال بیشتر برای دنیای فانیشان دست به چنین اقدامی می‌زنند.

۲- ذکر پیمان‌ه و وزن معلوم می‌دارد که هم به پیمان‌ه و هم به وزن کم می‌دهند.

۴۴- صفات بدترین خلق

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿۱﴾﴾ [البينة: ۶].

«کسانی که اهل کتاب که کفر ورزیده‌اند و [نیز] مشرکان در آتش دوزخند [و] در آن همواره می‌مانند؛ اینانند که بدترین آفریدگانند».

بدترین خلق

۱- اهل کتاب که مدعی علم و دانش بودند اولین کسانی بودند که کافر شدند و حقانیت پیامبری محمد ﷺ را که در تورات و انجیل به صراحت بیان شده است، انکار کردند آنها از روی غرور و تکبر حقانیت اسلام را پوشانیدند چرا که منتظر ظهور پیامبری بودند که از آنها باشد نه از عرب.

۲- مشرکان جاهل هم نیز برای از دست ندادن مقام و ثروتشان حقانیت اسلام را پوشانند و با آن به مبارزه پرداختند و هرگز به رستگاری نرسیدند.

۴۵- صفات نمازگزاران ریاکار (ویل للمصلین)

﴿قَوْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٦﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٧﴾ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ﴿٨﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٩﴾﴾ [الماعون: ۴-۷].

«پس وای بر نمازگزارانی که از نمازشان غافلند؛ آنان که ریا می‌کنند، و از [دادن] زکات [و وسایل و مایحتاج خانه] خودداری می‌ورزند».

نمازگزاران ریاکار

۱- نماز را گاهی برپا می‌دارند و گاهی نمی‌خوانند.

۲- نماز را رای مشاغل دنیوی به تعویق می‌اندازند.

- ۳- وقتی هم که نماز را می‌خوانند چنان به شتاب می‌خوانند که گویی مرغی بر زمین منقار می‌زند.
- ۴- در نمازشان آگاه نیستند که در برابر چه کسی ایستاده‌اند و چه چیزی را بیان می‌کنند.
- ۵- و نماز را برای ریا و به دست آوردن مقام و منزلت اجتماعی می‌خوانند که در بین مردم مورد احترام و امین گیرند و از خالقشان صرف‌نظر می‌کنند و مقصدشان خشنودی خلق است.
- ۶- آنان که نماز را برای ریا می‌خوانند قلبشان بیدار نشده است که برای مستضعفی بتپد و از مال خود انفاق و صدقه و زکات و ... را به آنها بدهند و حقی را برای سائل و محروم در نظر نمی‌گیرند [حق السائل و المحروم].
- ۷- آنها از دادن اشیای کارآمد معمولی به دیگران بخل و امساک می‌کنند حال چگونه می‌توانند زکات و صدقات را بدهند.

خلاصه‌ی کلام

بار خدایا مرا هدایت کن با کسانی که تو هدایت کرده‌ای.
مرا سلامتی عطا بفرما با کسانی که تو سلامتی آنها را عطا فرموده‌ای.
مرا سرپرستی کن با کسانی که تو سرپرستی آنها را بر عهده گرفته‌ای.
ای خداوندی که لطف‌هایت بر بندگان مخفی است نجات بده و عافیت
بده و محفوظمان کن از چیزهایی که در دنیا و آخرت از آن می‌ترسیم.
ای خداوندا ظالمان را با ظالمان دفع کن و مسلمین را در بین آنها
محفوظ و سلامت نگاه دار.

بار خدایا امور زندگانیمان را خود به عهده گیر و ما را با (۱) نفس اماره
(۲) شیطان و سوسه‌کننده (۳) جامعه و اطرافیان فاسد و سوسه‌انگیز تنها
مگذار.

بار خدایا رفتار را با اطرافیان «همچون پدر - مادر - برادر - خواهر - همسر
- فرزند - همسایه - برادران و خواهران دینی و شاگردانمان» به ما بیاموز.

و آخر دعوانا:

﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ
الْوَهَّابُ﴾ [آل عمران: ۸].

«[می‌گویند:] پروردگارا، پس از آنکه ما را هدایت کردی، دل‌هایمان را
دستخوش انحراف مگردان، و از جانب خود، رحمتی بر ما ارزانی دار که تو
خود بخشایشگری.»

تمت: پنج‌شنبه ۲۴ اسفند ۱۳۸۳

فهرست منابع

- ۱- قرآن مجید.
- ۲- شیخ الہند مولینا شبیر احمد، دیوبندی، (۱۳۶۲)، تفسیر کابلی